

TEMA: PROFESJONSETIKK s. 4

PØLSER OG POLITIKK 34

JESUS PÅ LØRENSKOG 46

PRODUKSJONSTEKNIKER 52

INNHold

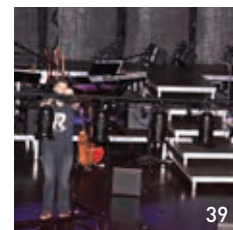
Et vanskelig spørsmål	3
Status for arbeidet med profesjonsetikk.....	4
Lærerprofesjonens etiske plattform	7
Etiske regler for leger.....	9
Regler for god advokatskikk (utdrag)	11
Dramatisk sammenslåing av skoler.....	13
Skeptisk til store skoler	15
- Hvor skal læreren sette grensen?	17
Sosiale medier med strenge regler.....	19
Flue på veggen: Elever krever gjensidig respekt	22
Fortsatt litt bilmekaniker.....	25
Har ofte dårlig samvittighet.....	27
Slag mot profesjonstanken.....	28
De litt svake elevene	28
Det finst ingen fasit.....	30
Stort behov for utdanning.....	31
Pølser og politikk.....	34
Hendenes kunnskap	37
Fosen videregående skole	
Mange fagmiljø – stort mangfold	39
Tana videregående skole	
Verdens norligste "landbruksskole".....	42
Jesus i Lørenskog.....	46
Nå MÅ det satses på yrkesfagene!.....	50
Jenter satser på plast	52
Fikk jobb etter læretiden.....	54
Kjærkommen tilpasset opplæring i Vietnam	
Fra løsarbeider til fast jobb	57
Mat og vin	
Porchetta – et smaksrikt alternativ til ribbe	62
Rødt i glasset – en italiener og en fransk.....	63

Tradisjonell torghandel i Guatemala.

25

39

46

Forsiden: Lars Tormod Olsen (21) fikk seg jobb med en gang han var ferdig med læretiden ved Fresenius Kabi i Halden. Foto: Terje Hansteen

ET VANSKELIG SPØRSMÅL

Dette nr av YRKE har profesjonsetikk som hovedtema. Det har vært krevende å lage dette bladet. Det har nemlig vært vanskelig å finne lærere som ville snakke om profesjonsetikk og etiske dilemmaer. Ære være de som har stilt opp!

Utdanningsforbundet har en Profesjonsetisk plattform som ble vedtatt av forbundets sentralstyre 25 oktober 2012. Dette var også sak på landsmøtet like etterpå. Siden den gang har det vært drevet omfattende informasjonsvirksomhet om temaet. Mye tyder likevel på at vi fortsatt ligger i startgropen, hvis målet er å få profesjonsetikk under huden på den vanlige lærer.

Profesjonsetikk forutsetter profesjonsbevissthet. På den annen side kan en lærer godt handle i tråd med den vedtatte plattformen, uten å ha et snev av profesjonsbevissthet, eller kunnskap om plattformens eksistens. Mye tyder på at mange gjør nettopp dette. Det er for så vidt både betryggende og bra, men likevel vil det være positivt å øke graden av bevissthet rundt etiske valg.

Hva er egentlig en profesjon? Det finnes mange definisjoner, men min personlige er at en profesjon er en yrkesgruppe som: 1) Har en felles faglig plattform i sin yrkesutdanning (f eks pedagogikk), 2) Har et felles element i sin yrkesutøvelse (f eks opplæring), 3) Har det faglige ansvaret for en samfunnsinstitusjon (f eks utdanningssystemet). Godtar man denne definisjonen, så er lærere (pedagoger) en profesjon.

Hva er så vitsen med å være en profesjon, å ha en profesjonsbevissthet og en egen etikk? For eksempel ville det vært utenkelig å bruke ufaglærte vikarer, om lærerne var fullt

ut akseptert som profesjon. Hadde lærerne hatt en sterk profesjonsbevissthet, hadde en ufaglært vikar blitt vist døren. Profesjoner har vanligvis god aksept for å ha de arbeidsforhold de trenger for å utøve sitt yrke, og en lønn og arbeidstidsordninger som harmonerer med dette. Profesjoner nyter faglig respekt i befolkningen, fordi de gjennom lang tid har vist at de kan sitt yrke

Mange lærere er først og fremst fagpersoner. Man tenker på seg selv som tømmer, sykepleier, bilmekaniker, konditor... Dette er yrker som krever sin egen etikk og yrkesstolthet, men det å være lærer er noe annet. Når man er lærer så jobber man med opplæring, ikke med husbygging, selv om man er byggfaglærer og elevene i øyeblikket bygger et hus.

Da er det veldig viktig at man i sin undervisning er seg bevisst pedagogens etikk, og legger tømmerens inn i det man overleverer til elevene. Er man lærer, så er man lærer, eller som Ibsen (nesten) sa det: Det du er, vær fullt og helt, ikke stykkevis og delt. Andre profesjoner, som leger og advokater, har for lengst formalisert sine profesjonsetiske plattformer, ja, advokatenes er faktisk lovfestet. For begge grupper gjelder det at brudd på profesjonsetikken kan innebære at man mister retten til å praktisere i yrket.

Når det har vært så vanskelig å finne noen som vil la seg intervju om pedagogens etikk, må det innebære at lærerne ikke har kommet like langt som leger i å utvikle en profesjonsbevissthet og dermed heller ikke har tilegnet seg en profesjonsetikk. Det er ytterst positivt at dette arbeidet er påbegynt, at det er i gang. Men det er veldig langt fra ferdig.

REDAKTØRENS SPALTE

REDAKSJONEN:

ANSVARLIG REDAKTØR

Petter Opperud

Telefon: 24 14 23 49. Mobil: 959 04 552

petter.opperud@utdanningsforbundet.no

yrke@utdanningsforbundet.no

<http://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/>

Medlemsfordeler/Publikasjoner/Yrke/

ABONNEMENT OG ANNONSER

Hilde Aalborg

Telefon: 24 14 23 53

hal@utdanningsnytt.no

UTGIVER

Utdanningsforbundet, Hausmannsgate 17

Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo

Telefon: 24 14 20 00

LAYOUT OG PRODUKSJON

Grafisk Kommunikasjon AS

Ulf B. Amundstad. Telefon: 915 90 945

Opplag: 10 155

ISSN 1504-1905

Beklager Håkon Høst!

I forrige nr av Yrke var det en artikkel om fylkenes formidling av læringer. Denne artikkelen var kreditert Astrid Moen Sundt, men det var helt feil. **Artikkelen var i sin helhet basert på NIFU rapport 7/14: Kan organisering av lærlingformidling forklare store ulikheter i resultat?** Forfattere av rapporten er Håkon Høst, Idunn Seland, Jørgen Sjaastad og Asgeir Skålholt. YRKE beklager den feilen som ble begått.

STATUS FOR ARBEIDET MED PROFESJONSETIKK

I perioden 2010- 2012 arbeidet Utdanningsforbundet med å utvikle et felles uttrykk for læreres grunnleggende verdier og etiske ansvar. Arbeidet resulterte i at Utdanningsforbundet og Skolenes landsforbund høsten 2012 vedtok *Lærerprofesjonens etiske plattform*. Denne artikkelen tar for seg Utdanningsforbundets arbeid med profesjonsetikk. Plattformen er utformet som lærerprofesjonens plattform, verdiene og ansvaret ligger der – uavhengig av organisasjonstilknytning.

Som lærere og ledere har vi et særlig ansvar for å være åpne om faglige og pedagogiske begrunnelser. Samfunnet skal ha tillit til at lærere og skoleledere kjenner og kjemper for sitt samfunnsmandat og verdigrunnlag som ligger i opplæringslovens formål.

Derfor er etikkarbeidet et prioritert satsingsområde i Utdanningsforbundet. Lærerprofesjonens etiske plattform skal gi støtte og hjelpe profesjonen som kollektiv med å sikre god praksis på de områdene som aldri vil kunne lov- eller planfestes. Etisk bevissthet og høy faglighet er kjernen i lærerprofesjonens integritet og avgjørende for å skape gode vilkår for lek, læring og danning for barn og elever.

Landsmøtet i Utdanningsforbundet ga i 2012 en rekke føringer for *hvordan* arbeidet med profesjonsetikk skulle gjennomføres.

Profesjonsetikk – strategiplan for landsmøteperioden 2013 – 2015 forplikter alle tillitsvalgte på fylkesnivå, lokallagsnivå og arbeidsplassnivå på å ta aktivt del i å spre kunnskap og skape eierforhold til

Etikkens plass er vesentlig i profesjonell yrkesutøvelse. Lærerorganisasjoner i Sverige, Finland, Danmark og Island har vedtatt en profesjonsetikk, og i 2004 vedtok Education International, den verdensomspennende organisasjonen for nasjonale fagforeninger i utdanningssektoren «Declaration on Professional Ethics.»

profesjonsetikken generelt og til *Lærerprofesjonens etiske plattform* spesielt på arbeidsplassene og i lærerutdanningene. *Lærerprofesjonens etiske plattform* er tatt vel i mot av fagspesialister, lærerutdanningsmiljøer, Kunnskapsdepartementet og andre sentrale utdanningsaktører, det gir drahjelp, men forplikter også. Strategiplanen er bygget opp med fem prioriterte satsingsområder med konkrete tiltak som skal gjennomføres av alle organisasjonsledd i Utdanningsforbundet.

Under satsingsområdene med *eksempler* på tiltak. *Profesjonsetikk – strategiplan for landsmøteperioden 2013 – 2015* skal ligge på alle fylkeslagenes nettsider og på Profesjonsetikksiden.

1) Lærerutdanningene

Lokallag: Arrangere seminar/møter om plattformen for praksislærere som sokner til lokallaget. Når: Årlig

Fylkeslag: Arrangere seminar om *Lærerprofesjonens etiske plattform*

Sentralt: Utvikle materiell til lærerutdannere på campus og i praksisskoler og barnehager

2) Ledere

Lokallag må i samarbeid med eventuelt opprettet lederråd, og lederforum konkret bidra til implementering av *Lærerprofesjonens etiske plattform*

Fylkeslag: Kommuner og fylkeskommuner kontaktes for

å lage felles møteplasser for lærere og ledere med profesjonsetikk som tema. **Sentralt:** Det utvikles materiell som omhandler lederes særlige utfordringer. Materiellet tilpasses barnehagen, grunnskolen og videregående opplæring.

3) Erfaringsutveksling og kunnskapsdeling

Alle organisasjonsledd har ansvar for konkret samhandling, erfaringsspredning og nyhetsformidling.

TEMA: PROFESJONSETIKK

Marianne Løkhom Lewin er seniorrådgiver i Utdanningsforbundet

TEKST:

MARIANNE LØKHOLM LEWIN

FOTO:

PETTER OPPERUD

Profesjonsetikk har vært og er jevnlig tematisert i Utdanningsforbundets omfattende tillitsvalgtopplæring, kurs- og konferansevirksomhet. Aktuelt akkurat nå, er at det arrangeres etikk- kafeer rundt i landet. Kafeneene er åpne arrangementer som fylkeslag og sentralledet samarbeider om. Profesjonsetikk og politikkutvikling knyttes sammen.

Profesjonsetiske spørsmål er løftet fram i en rekke bøker og fagartikler.

For å gi hjelp og tips til hvordan det kan jobbes med profesjonsetikk i praksis på arbeidsplassene har Utdanningsforbundet opprettet en egen nettside: www.utdanningsforbundet.no/profesjonsetikk På nettsiden finner du stoff om aktuelle hendelser, faglitteratur, tips om aktuelle forelesere/forelesninger, nyttige lenker og materiell. Ikke minst er nettsiden laget for å inspirere til erfaringsutveksling og samarbeid.

Fylkeslagene i Oppland og Oslo har begge pilotprosjekter som er nærmere omtalt på nettsiden. Skoler, barnehager og en voksenopplæringsinstitusjon jobber systematisk med profesjonsetikk i yrkesutøvelsen. Oslo tar et positivt utgangspunkt og spør: Hva skal sås, dyrkes og lukes vekk i egen kultur?

Det er laget filmsnutter som er relevante som et utgangspunkt for å diskutere etiske dilemmaer og utfordringer. En av filmene handler for eksempel om vurdering i videregående, en annen hvor langt kontaktlærerrollen strekker seg.

Sentralledet har et særlig ansvar for at tillitsvalgtopplæringen, kurs og konferanser ser profesjonsetikk og lønn og arbeidsvilkår i sammenheng. For eksempel skal alle moduler i grunnskoloringen vurderes for innarbeiding av profesjonsetikkperspektivet der det passer. Streiken var en profesjonskamp – lærere må ha tid og rammer som gjør jobben mulig! Arbeidsmiljø og læringsmiljø henger tett sammen. Arbeids glede og lærelyst likeså!

4) Samarbeid

Utdanningsmyndighetene både nasjonalt og lokalt er viktige samarbeidspartnere for å støtte opp om etisk forsvarlig praksis i barnehager og skoler. Derfor skal Utdanningsforbundet arbeide for at myndighetene anerkjenner *Lærerprofesjonens etiske plattform* som uttrykk for profesjonens verdier og ansvar.

Samarbeidet med de andre lærerorganisasjonene er viktig fordi plattformen ikke er Utdanningsforbundets, men er ment å være organisasjonsuavhengig og eid av profesjonen.

5) Profesjonsetikk og politikkutvikling

I arbeidet med alle spørsmål om profesjonsutøvelse og politikkutvikling, må etiske vurderinger med utgangspunkt i Lærerprofesjonens etiske plattform legges til grunn og synliggjøres i argumentasjonen. Sandefjordsaken er et illustrerende eksempel på at lærere ikke vil og ikke kan detaljstyres av politikere. Lærerne i Sandefjord gikk i tog, gang på gang, for å si fra at det er læreres profesjonelle plikt å vurdere elever på en måte som tjener elevens læring. Saken fikk nasjonal oppmerksomhet fordi den er prinsipielt viktig og symptomatisk for en utvikling der politikere trækker inn i læreres yrkesutøvelse på en måte som ikke tjener oppdraget.

Utdanningsforbundet jobber internt og eksternt for å spre kunnskapen om profesjonsetikken og for å gjøre plattformen kjent og tatt i bruk. Blant annet vet vi at Universitet i Tromsø har tatt teksten i *Lærerprofesjonens etiske plattform* som utgangspunkt og vurderingskriterium når studenter på profesjonsmasterprogrammet skal utvikle sin evne til etisk refleksjon etter praksisperioden på fjerde året. Frødis Oma Ohnstad, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo og Akershus har skrevet en artikkel i *Bedre skole 2- 2014* som heter: *Lærerprofesjonens etiske plattform- hvordan bruke den i lærerutdanningen?* Artikkelen reiser en rekke aktuelle problemstillinger som er aktuelle også for videregående opplæring.

Ett av støttetiltakene i landsmøtevedtaket 2012 som kan bidra til å øke kunnskapen om profesjonsetikk, var at mandat og sammensetning for etablering av et mulig profesjonsetisk råd skulle utredes i inneværende landsmøteperiode, og legges fram som sak på landsmøtet i 2015.

Arbeidet er i full gang. Et temanotat *Lærerprofesjonens etiske råd- et kunnskapsgrunnlag for mulige veivalg*

for *Utdanningsforbundet* skal legges på nettsiden og være et utgangspunkt for diskusjoner. Temanotatet er skrevet for å gi et grundig kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvilket mandat og hvilken faglig sammensetning et mulig etisk råd for lærere og ledere kan ha. Notatet konkluderer ikke, men bygger på erfaringer fra andre land- primært de nordiske som alle har valgt forskjellig mandat og sammensetning av sine etiske råd.

“Hva skal sås, dyrkes og lukes vekk i egen kultur?”

derer ikke, men bygger på erfaringer fra andre land- primært de nordiske som alle har valgt forskjellig mandat og sammensetning av sine etiske råd.

Følgforskningen

Landsmøte 2012 ba om at tiltakene som gjennomføres i landsmøteperioden evalueres. Hensikten er å få et kunnskapsbasert beslutningsgrunnlag for videreutvikling

av arbeidet med profesjonsetikk generelt og med å gjøre *Lærerprofesjonens etiske plattform* kjent inn i neste landsmøteperiode 2016 – 2019.

Følgforskningen skal bidra i de endringsprosessene som må til for at plattformen blir tatt i bruk som et verktøy i yrkesutøvelsen. Forskerne har selv erfaring fra barnehage, grunnskole og videregående opplæring. En av forskerne har allerede analysert prosessen som førte fram til *Lærerprofesjonens etiske plattform*. Forskerne skal ta utgangspunkt i *Profesjonsetikk – strategisk plan for landsmøteperioden 2013– 2015*.

Følgforskningsprosjektet er kalt: *Etikk i profesjonell praksis (EtiPP) - Studier av strategi, prioriteringer og måloppnåelse knyttet til lærerprofesjonens etiske plattform*.

Rapporten til forskerne og fagartiklene deres vil bli viktige for forbundet framover. Å ha forskere som følger et komplekst og krevende utviklingsarbeid som arbeidet med profesjonsetikken er, vil sannsynligvis være med på å utvide erfarings- og kunnskapsgrunnlaget i organisasjonen. Vi trenger som profesjon å dele praktiske erfaringer og forskning om praksisutviklingen.

VIL DU HA BESØK AV YRKE?

Yrke prioriterer reportasjer fra skoler og arbeidsplasser høyt. Derfor trenger vi stadig tips eller invitasjoner. Du trenger ikke ha noen sensasjon å vise fram, men kanskje et nytt prosjekt eller en vellykket satsing eller en stor, flott ny maskin, nye undervisningslokaler eller noen flotte læringer. Send en mail til Petopp@udf.no så gjør vi en avtale. Det koster ingenting!

LÆRERPROFESJONENS ETISKE PLATTFORM

LÆRERPROFESJONENS GRUNNLEGGENDE VERDIER

Menneskeverd og menneskerettigheter

Vårt arbeid bygger på verdier og prinsipper nedfelt i universelle menneskerettigheter, spesielt FNs konvensjon om barnets rettigheter.

Disse rettighetene skal fremmes og forsvares i barnehage og skole. Menneskeverdets ukrenkelighet, den enkeltes frihet og behovet for trygghet og omsorg er grunnleggende.

Profesjonell integritet

Etisk bevissthet og høy faglighet er kjernen i lærerprofesjonens integritet og avgjørende for å skape gode vilkår for lek, læring og danning. Vår metodefrihet og profesjonelle skjønnsutøvelse gir oss et særlig ansvar for å være åpne om de faglige og pedagogiske valgene vi gjør. Samfunnet skal ha tillit til at vi bruker vår autonomi på en etisk forsvarlig måte.

Respekt og likeverd

Den enkeltes egenart og personlige integritet fordrer respekt. Det skal ikke forekomme noen form for undertrykkelse, indoktrinering eller fordomsfulle vurderinger. Alle barnehagebarn og elever har rett til medvirkning. De skal ha frihet til å treffe egne valg innenfor fellesskapets rammer.

Personvern

Overholdelse av taushetsplikt og opplysningsplikt er avgjørende i vårt arbeid. Alle har rett til personvern. Personopplysninger skal forvaltes på måter som verner om barnehagebarn, elever, foresatte og kollegers integritet og verdighet. Mulighetene for elektronisk informasjonsspredning krever særlig kritisk årvåkenhet.

LÆRERPROFESJONENS ETISKE ANSVAR

I møte med barnehagebarn, elever og foresatte

Vi har ansvaret for tillitsfull samhandling med dem vi jobber for og med. Vår lojalitet ligger hos barnehagebarn og elever for å fremme deres beste.

Vi er én profesjon av førskolelærere, lærere og ledere i barnehage og skole. Vårt samfunnsmandat er å fremme barnehagebarn og elevers læring, utvikling og danning. Våre verdier, holdninger og handlinger påvirker dem vi arbeider for og med. Plattformen er et felles grunnlag for å videreutvikle lærerprofesjonens etiske bevissthet. Alle førskolelærere, lærere og ledere har et ansvar for å handle i samsvar med plattformens verdier og prinsipper.

Sannferdig formidling av kunnskap og faglig god tilrettelegging er avgjørende.

Førskolelærere, lærere og ledere:

- fremmer alle barnehagebarn og elevers muligheter for lek, læring og danning
- arbeider for å være faglig og pedagogisk oppdatert
- er omsorgsfulle og bevisste makten en har i kraft av rolle og posisjon
- er faglig funderte og etisk reflekterte i arbeidet med vurdering

- fremmer likestilling og likeverd
- møter barnehagebarn, elever og foresatte med respekt
- griper inn og verner barnehagebarn og elever mot krenkelser, uavhengig av hvem det er som utfører dem
- møter kritikk med åpenhet og faglige argumenter

For arbeidsplassen

Vi er kunnskapsrike, ansvarlige og tilstedeværende voksne i barnehagebarn og elevers liv. Som kollegium har vi et felles ansvar for å utvikle et godt utdannings-tilbud og for å fremme og videreutvikle vår profesjonalitet.

Kollegiet:

- tar initiativ til etisk refleksjon og dialog med alle ansatte på arbeidsplassene
- samarbeider om å videreutvikle kunnskaper, ferdigheter og etisk dømmekraft, både internt og i samspill med utdannings- og forskningsmiljøer
- skaper og deltar i en positiv samhandlingskultur der alles synspunkter lyttes til og tas på alvor
- er lojale mot egen institusjons mål og retningslinjer så langt disse samsvarer med samfunnsmandatet og vår profesjonsetiske plattform
- arbeider i åpenhet og tilrettelegger for innsyn fra berørte parter
- respekterer andres kompetanse og erkjenner grensene for egen faglighet
- støtter og tar medansvar når kolleger møter særlige utfordringer i arbeidet
- tar ansvar for å finne gode løsninger, og om nødvendig varsle, når det oppdages kritikkverdige forhold på arbeidsplassen

For barnehage og skole som samfunnsinstitusjoner

Vi er forpliktet på verdiene i barnehagen og skolens samfunnsmandat, slik disse gjennom demokratiske vedtak er nedfelt i lov- og planverk. Den enkelte førskolelærer, lærer og leder deler profesjonens ansvar for å fremme barnehagen og skolens formål.

Profesjonen:

- viser mot og målbærer tydelig samfunnsmandatet

Førskolelærere, lærere og ledere er forpliktet på denne plattformen og kan aldri unndra seg sitt profesjonelle ansvar.

- bruker ytringsfriheten og deltar aktivt på faglige og utdanningspolitiske arenaer

- står imot press fra aktører som vil gjøre barnehagebarn og elever til midler for sine mål
- tar ansvar for å varsle når rammevilkår skaper faglig og etisk uforsvarlige tilstander
- tilstreber godt samarbeid, uten at vi påtar oss oppgaver som tilhører andre profesjoners fag og kompetansefelt
- går ikke på akkord med verdiene i samfunnsmandatet, vårt kunnskapsgrunnlag eller lærerprofesjonens etiske plattform

EARfoon Norge

2 års garanti!

Formstøpt hørselvern som tar bort støy, men du hører fortsatt tale

For Industri, skole, offshore, mc, konsert m.m.

Muligheter for å kople til bluetooth, radio m.m

Lang levetid, CE-merket, godkjent hørselvern

Aktive Formstøpte Jaktpropper CENS

Samarbeidspartnere over hele landet

**EARfoon
Norge**

**info@earfoon.no
Tel: 62 45 43 45
www.earfoon.no**

ETISKE REGLER FOR LEGER

Vedtatt av landsstyret 1961 med endringer, senest 2014

TEKST:
PETTER OPPERUD

I. Alminnelige bestemmelser

§ 1

En lege skal verne menneskets helse. Legen skal helbrede, lindre og trøste. Legen skal hjelpe syke til å gjenvinne sin helse og friske til å bevare den. Legen skal bygge sin gjerning på respekt for grunnleggende menneskerettigheter, og på sannhet og rettferdighet i forholdet til pasient og samfunn.

§ 2

Legen skal ivareta den enkelte pasients interesse og integritet. Pasienten skal behandles med omsorg og respekt. Samarbeidet med pasienten bør baseres på gjensidig tillit og skal, der det er mulig, bygge på informert samtykke. Legen har ulike roller som behandler, sakkyndig og forvalter av velferdsgoder. Rollen har betydning for hvordan legen opptrer og for behandling av sensitiv informasjon. Det må skilles tydelig mellom rollene som behandler og sakkyndig. Legen har ansvar for å gi nødvendig og tilpasset informasjon om sin rolle og formålet med kontakten.

§ 3

Pasienten har rett til informasjon om egen helsetilstand og behandling og i alminnelighet rett til innsyn i eget journalmateriale. Pasienten skal informeres i den utstrekning pasienten ønsker det. Opplysninger som kan tenkes å være særlig belastende, skal gis med varsomhet.

§ 4

En lege skal bevare taushet og vise diskresjon overfor det hun/han får vite som lege. Den etiske plikt til taushet og diskresjon kan være mer omfattende enn den lovgitte.

Utlevering av informasjon må ha bakgrunn i pasientens underforståtte eller uttrykte samtykke eller i lov.

§ 5

Legen må ved livets avslutning vise respekt for pasientens selvbestemmelsesrett. Aktiv dødshjelp, dvs. tiltak som har til hensikt å fremskynde en pasients død, må ikke anvendes. En lege må ikke hjelpe pasienten til selvmord. Å avslutte eller ikke sette i gang hensiktsløs behandling, er ikke å regne som aktiv dødshjelp.

§ 6

Når en pasient trenger rask og nødvendig legehjelp, skal denne ytes så snart som mulig. Plikten til å yte øyeblikkelig hjelp bortfaller dersom legen har sikret seg at annen lege yter hjelp.

En lege kan avslå å ta en pasient under behandling, såfremt denne har rimelig anledning til å få hjelp av en annen lege.

§ 7

En lege må ikke utnytte en pasient hverken seksuelt, økonomisk, religiøst eller på annen måte. En pasients samtykke fritar ikke legen for ansvar. En lege må ikke innlede et seksuelt forhold til en person han/hun er lege for.

§ 8

En lege skal i sin virksomhet ta hensyn til pasientens økonomi og ikke beregne seg urimelige honorarer.

§ 9

En lege skal ved undersøkelse og behandling kun ta i bruk metoder som forsvarlig legevirkosomhet tilsier. Metoder som setter pasienten i unødig fare, må ikke benyttes. Dersom legen selv ikke behersker en metode, skal han/hun sørge for at pasienten kommer under annen kyndig behandling.

Legen må ikke gjøre bruk av eller anbefale metoder som savner grunnlag i vitenskapelige undersøkelser eller tilstrekkelig medisinsk erfaring. En lege må ikke la seg presse til å bruke medisinske metoder legen finner faglig ukorrekte.

Ved utprøving av nye metoder skal hensynet til forsøkspersonen være det primære.

§ 10

En lege skal holde sine kunnskaper ved like og stadig sørge for å fornye dem. En lege bør etter sin kompetanse bidra til utvikling og formidling av den medisinske viten.

§ 11

En lege bør etter sine forutsetninger medvirke til at almenheten og myndigheter får saklig informasjon om medisinske spørsmål.

RÅDET FOR LEGEETIKK

Rådet for legeetikk er Den norske legeförenings sakkyndige organ i spørsmål vedrørende legeetikk, og rådet rådgir løpende overfor Legeföreningens sentrale organer og medlemmer.

Rådet utreder også prinsipielle legeetiske spørsmål, samt behandler klager på leger fra pasienter og kolleger.

En lege som avgir uttalelse om medisinske spørsmål til media, bør sikre seg adgang til å kontrollere hvordan uttalelsen blir offentliggjort.

§ 12

En lege skal i sin virksomhet ta tilbørlig hensyn til samfunnets økonomi. Unødige eller overflødig kostbare metoder må ikke anvendes.

En lege må ikke inngå forbindelse med den farmasøytiske industri og/eller leverandører av medisinsk utstyr som kan føre til at tilliten til legens faglige vurderinger svekkes.

Legen må bidra til at medisinske ressurser fordeles i henhold til allmenne etiske normer.

En lege må ikke på noen måte søke å skaffe enkeltpasienter eller grupper en uberettiget økonomisk, prioritertmessig eller annen fordel. Ved mangel på ressurser innen sitt ansvarsområde bør legen melde fra.

Rådet for legeetikk behandler klager på leger med grunnlag i Etiske regler for leger og Reglement for Rådet for legeetikk, som begge vedtas av landsstyret i Den norske legeförening.

Saker kan bringes inn for Rådet av enkeltpersoner, organisasjoner eller organer i Legeföreningen. Rådet kan også selv ta saker opp til behandling.

Rådet ser det som en viktig oppgave å stimulere til økt vektlegging av medisinsketiske spørsmål både i grunn-, videre- og etterutdanningen av leger.

KLAGESAKER PÅ LEGER

Rådet behandler ikke saker som gjelder den faglige delen av medisinsk virksomhet og normalt ikke saker som er under offentlig rettslig eller offentlig administrativ behandling.

Det praktiseres kontradiksjon i enkeltsakene for Rådet. Rådets saksbehandling er i hovedregelen skriftlig, men den som en sak gjelder kan kreve å få redegjort for sin sak muntlig.

Rådets avgjørelse skal snarest mulig meddeles de personer saken gjelder. Rådet kan vedta å offentliggjøre en sak i Tidsskrift for Den norske legeförening i anonymisert form.

I saker hvor Rådet mener at en lege har overtrådt Etiske regler for leger, kan det uttale kritikk overfor legen og/eller gi legen en irettesettelse. Det kan også gis pålegg om at påklagede forhold blir beklaget og/eller bragt til opphør.

I saker der Rådet anser at det foreligger særdeles graverende brudd på de Etiske regler for leger, eller der en lege ikke vil rette seg etter en avgjørelse i Rådet, kan saken bli sendt til sentralstyret med forslag om eksklusjon.

HIPPOKRATES' ED

Jeg sverger ved legeguden Apollon og Asklepios og Hygieia og Panakeia og alle andre guder og gudinner som jeg påkaller som vitner, at jeg vil oppfylle denne ed og denne kontrakt så langt jeg evner:

.....

Så langt jeg evner og forstår, skal jeg gi den syke dietter som vil hjelpe ham. Og alt som kan skade eller forderve ham, skal jeg unngå. Jeg skal aldri gi noen en dødelig gift, ikke engang om de selv ber om det. Jeg skal heller ikke gi dem råd om den slags. Jeg skal aldri gi en kvinne noe fosterfordrivende middel.

Ærlig og redelig skal jeg tilbringe mitt liv og utøve min kunst. Aldri noen gang skal jeg fjerne stener fra blæren med snitt, men overlate slike pasienter til dem som har spesialisert seg på det.

Overalt hvor jeg kommer inn i huset, vil jeg virke til pasientens beste, avholde meg fra all bevisst urett og særlig unngå kjønnslig omgang med de kvinner og menn, slaver og frie som bor der.

Alt det som jeg ser og hører når jeg behandler pasientene eller også utenfor behandlingen, slikt som man ikke skal plapre om, det vil jeg holde for meg selv og anse alt slikt som usagt.

Om jeg oppfyller denne ed og ikke krenker den, la meg da lenge glede meg over livet og min kunst. La meg æres av alle mennesker til evig tid. Men om jeg bryter denne ed og sverger falsk, måtte da alle ulykker og glemsel ramme meg.

Fra Trond Berg Eriksen (kapitelforfatter) «Tenkningens historie», Aschough 1982, bind 1, ss 55-56. (utdrag)

REGLER FOR GOD ADVOKATSKIKK (utdrag)

Regler for god advokatskikk er utarbeidet av Advokatforeningen.

Ved kongelig resolusjon er reglene i sin helhet tatt inn i advokatforskriften som kapittel 12.

Regler for god advokatskikk omfatter dermed alle advokater med virke i Norge, uavhengig av om vedkommende er medlem av Advokatforeningen eller ikke.

TEKST:
PETTER OPPERUD

1. Innledning

1.1 Reglernes formål

Regler for god advokatskikk har som formål å sikre at advokatvirksomhet utføres etter etiske prinsipper som er grunnlag for advokatens virke i alle siviliserte rettssamfunn.

Brudd på reglene er grunnlag for disiplinære følger for advokaten.

1.2 Advokatens oppgave

En advokats oppgave er å fremme rett og hindre urett.

Advokaten plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser. Det skal skje uten tanke på personlig fordel eller risiko, politisk oppfatning, rase, religion eller utenforliggende hensyn.

Advokaten bør ikke identifisere seg med sin klient og har krav på ikke å bli identifisert med de standpunkter han forfekter for sin klient og de interesser klienten har. Advokaten plikter både å være rådgiver og talsmann for sin klient.

Advokaten avgjør selv om han vil påta seg et oppdrag.

1.3 Advokatens opptreden

En advokat skal i sitt virke opptre saklig og korrekt. Advokaten må unngå en opptreden som er egnet til å skade standens og yrkets anseelse.

2. Alminnelige prinsipper

2.1 Uavhengighet

2.1.1 For å leve opp til forpliktelsene som en advokat påtar seg, er det nødvendig at han er uavhengig slik at hans råd og handlinger ikke påvirkes av uvedkommende hensyn. Især er det påkrevet at han ikke lar seg påvirke av egne personlige interesser eller press utenfra. Advokaten må unngå at hans uavhengighet svekkes, og han må ikke gå på akkord med sin profesjonelle standard for å tekkes sin klient, retten eller tredjemann.

2.1.2 En advokat må ikke påta seg oppdrag hvor hans personlige økonomiske interesser kan komme i konflikt med klientens interesser eller ha innflytelse på hans frie og uavhengige stilling som advokat. En advokat må ikke gjøre seg økonomisk interessert i utfallet av et oppdrag ved at klientens krav eller en del av dette overtas av advokaten. Advokaten må ikke påta seg kausjon for klienten. En advokat som representerer egne økonomiske interesser helt eller delvis - plikter å gjøre sine medkontrahenter og andre interesserte oppmerksom på dette.

2.1.3 En advokat må ikke organisere sin virksomhet på en måte som medfører at han ikke fritt og uavhengig kan rådgi og bistå sine klienter eller slik at hans uavhengighet på annen måte blir svekket.

2.2 Tillitsforhold

I sin virksomhet er advokaten avhengig av tillit som bare kan oppnås når advokatens hederlighet og integritet er hevet over tvil.

2.3 Fortrolighet

2.3.1 Det er av sentral betydning for advokatens virke at klienter og andre kan gi advokaten opplysninger som advokaten er forpliktet til ikke å meddele videre. Advokatens plikt til å behandle opplysningene fortrolig, er en nødvendig forutsetning for tillit og er således en grunnleggende og overordnet rett og plikt for advokaten.

Advokatens plikt til å bevare taushet om opplysninger han mottar, fremmer rettspleien så vel som klientens interesser og har derfor krav på en særlig beskyttelse fra statens side.

2.3.2 En advokat skal overholde den taushetsplikt som han er pålagt gjennom lovgivningen.

Opplysninger advokaten blir kjent med i sitt virke som advokat, må behandles fortrolig også når opplysningene ikke omfattes av hans lovbestemte taushetsplikt. Plikten til fortrolighet er ikke tidsbegrenset.

2.4 Advokaters reklame og forhold til media

2.4.2 En advokat plikter ved enhver omtale av rettssaker å ta tilbørlig hensyn til partenes interesser og domstolens verdighet, herunder hindre faren for påvirkning av dommere, lagretter og vitner. Advokaten skal vise særskilt tilbakeholdenhet når det gjelder mediaomtale av forestående eller verserende rettssaker der han selv er eller har vært engasjert.

.....

3.1.4 En advokat bør ikke påta seg et oppdrag når han vet eller bør vite at han mangler den nødvendige kompetanse dersom han ikke kan samrå seg med en kvalifisert kollega. Dette gjelder likevel ikke hvis advokaten innen rimelig tid sørger for å skaffe seg den kunnskap eller innhente den kompetanse som er nødvendig for en faglig forsvarlig utførelse av oppdraget.

3.1.8 En advokat skal frasi seg et oppdrag hvis han får mistanke om at det omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger og klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen.

3.2 Interessekonflikter

3.2.1 (Hovedregel)

En advokat skal ikke påta seg oppdrag hvis det som følge av oppdraget oppstår risiko for brudd på advokatens lojalitet og fortrolighet overfor klientene eller brudd på advokatens plikt til uavhengighet.

4.1 Opptreden overfor retten

En advokat skal opptre korrekt i forhold til prosesslovgivningen. Advokaten skal vise retten respekt og høflighet, men samtidig forsvare sin klients interesser ærlig, uten frykt og uten hensyn til egne interesser eller konsekvenser for seg eller andre. Advokaten har både rett og plikt til å utøve kritikk av retten i en sømmelig form.

4.2 Rettferdig rettergang

Enhver sak skal opplyses ved åpen og saklig bevisførsel og ved prosedyre for den samlede rett. Advokaten må ikke på noen måte søke å påvirke rettens medlemmer underhånden.

En advokat skal ikke bevisst gi uriktige eller villedende opplysninger til retten.

4.3 Aktiv innsats

En advokat plikter å sette seg ordentlig inn i saken og drive denne med den omsorg og det tempo som god prosesskikk tilsier. Forespørsler og henstillinger fra retten skal besvares uten unødig opphold.

4.4 Forsvarlig oppdragsmengde

Advokaten bør påse at oppdragsmengden ikke utvikler seg slik at det hindrer ham i å oppfylle et rimelig krav til tempo under saksforberedelse, eller til å kunne ta berømmelse av rettsmøter i løpende saker.

4.6 Forhold til vitner og sakkyndige mv.

En advokat har adgang til å henvende seg til enhver tredjemann som kan tenkes å ha opplysninger å gi av betydning for en sak, uansett om vedkommende allerede er oppgitt av motparten som vitne. Gjelder det vitner som har særlig tilknytning til motparten, bør henvendelse ikke skje uten at motpartens advokat er varslet på forhånd.

Seks videregående skoler er lagt ned i Trondheim de siste årene, historiens mest dramatiske endring innen skolen i denne delen av landet.

DRAMA SAMMEN

- Mange kjempet imot, men flere så mulighetene i de nye skolene. Vi møter rektor Jan Erik Vold i Charlottenlund videregående skole på østsiden av Trondheim. Dette er en ny, fantastisk fin skole som gir plass til 1260 elever! Her er både yrkesfag og studiespesialisering under samme tak. Denne skolen er en av tre helt nye skoler som er bygget som erstatning for de seks gamle.

TEMA: PROFESJONSETIKK

Jan Erik Vold argumenterte sterkt for nye skoler i Trondheim.

TISK SLÅING AV SKOLER

Sterke argumenter

- Mange argumenterte sterkt for den nye skolen vi har fått. Det gjorde jeg også, sier rektor Vold. Sammen nådde de fram. På samme tomt som Charlottenlund videregående skole er bygget, stod Brundalen videregående skole. Den ble revet. Og ikke langt unna lå Ringve videregående skole. Den ble ikke revet, men lagt ned og flyttet over til Charlottenlund videregående skole.

Inne på sitt moderne kontor skruer Vold tiden tilbake til politikernes vedtak i Sør-Trøndelag fylkesting i desember 2008: - Fylkestinget gjorde det mest omfattende vedtaket i Sør-Trøndelags skolehistorie, da de vedtok å legge ned seks tradisjonsrike videregående skoler mot sterk motstand, fastslår Vold.

Seks skoler lagt ned

Adolf Øien videregående skole, Gerhard

TEKST OG FOTO:
HARALD VINGELSGAARD

TRONDHEIM

Schøning videregående skole, Strinda videregående skole, Ladejarlen videregående skole, Ringve videregående skole og Brundalen videregående skole ble alle lagt ned.

- Jeg mener store, komplementære skoler som gjenspeiler samfunnet vi lever i, er best. Yrkesfag og studiespesialisering i samme skole er svært viktig, mener han. En naturlig utvikling.

- En videreføring av enhetsskolen slik Norge har i grunnskolen fram til 10. klasse.

Med vedtaket om nedleggelse til fordel for tre nye skoler, tapte blant andre sterke krefter som kjempet for å beholde skoler med kun studiespesialisering.

Komplisert

Ved overgangen til den nye Charlottenlund videregående skole, dukket det opp mange kompliserte spørsmål.

- Hvor stor bør skolen være? Mange mente den ikke burde ha flere enn 700 til 800 elever. Det ble 1260 elever.

- Klasserom eller felles arealer – basearealer?

- Vi ønsket klasserom i Charlottenlund videregående skole, slik vi hadde på skolene våre tidligere. Vår brukergruppe var ett hundre prosent enige om det. Og det fikk vi, men på en annen måte enn vi tenkte, fastslår Vold. Skoleeier fylkeskommunen ønsket åpne arealer. Det ble det ikke. Løsningen ble et kompromiss.

Vi går fra kontoret til en korridor med klasserom på hver side, og ser raskt at det er en hybrid løsning, det vil si at klasserommene har vegger av glass.

- Nå i ettertid er jeg kjempeglad for løsningen som ble valgt. Med glassvegger kan alle se hva som foregår i klasserommene. Åpenheten virker disiplinerende og harmoniserende på både lærerne og elevene, sier Vold. Ingen, verken

Charlottenlund videregående skole
rommer 1260 elever.

elever eller lærere, har klagd til ham på glassvegger i klasserommene.

Personalrom?

Personalrom eller ikke personalrom?

– Vi ved vår skole stod sammen og ønsket personalrom. Og det fikk vi. Det er enklere å nå fram med ønsker, når alle står samlet, understreker Vold.

Charlottenlund videregående skole har fått en fantastisk fin kantine. Den er felles for både elever og lærere. Det vil si at de fleste lærerne kjøper maten i kantina og tar den med til sitt atskilte rom hvor de kan spise, mens elevene spiser ved serveringsstedet på et stort åpent areal i skolen.

Tavla

- Hvordan skal tavlene være i klasserommene? Det var et annet stridsspørsmål før skolen ble bygget. Mange lærere, spesielt innen realfag, ønsket god gammel-dags tavle som de kunne skrive på med kritt, en krittavle. Men det ble hypermoderne teknologi med smart-board, det vil si en elektronisk tavle. En tavle der lærerne og elevene kan koble seg opp med datamaskinen og vise tekst, lyd og bilde på alle mulige måter. De kan også skrive på den med elektronisk penn og lagre det ferdige produktet på pc-en. På begge sidene av smartboardene er det whiteboardtavler der lærere og elever skriver med tusj. Men kritt og svamp, nei, det er historie.

Smertefullt

Når store endringer blir gjort, enten det er sammenslåing av bedrifter i arbeidslivet, eller bygging av nye felles skoler, så kan det bli smertefullt for mange.

- Lærerne måtte naturligvis forholde seg til nye kollegaer, de måtte arbeide i nye lokaler, nye undervisningsrom og bruke nytt utstyr. I det hele tatt, det ble et helt nytt arbeidsmiljø.

Klasserommene er bygget med vegger av glass, et kompromiss mellom åpne basearealer og tradisjonelle klasserom med vanlige vegger.

Vold var rektor ved Brundalen videregående skole hvor det var lite mostand mot skolenedlegging til fordel for en ny skole. Det var derimot mer skepsis ved Ringve videregående skole. Da det ble bestemt at den tradisjonsrike Ringve videregående skole skulle legges ned, ble mange ansatte ved skolen svært skuffet. Og overrasket. Lillebror Ringve var redd for å bli slukt av storebror Brundalen. Ringve var en skole med 450 elever, kanskje mest kjent for linjene film og drama.

I sammenslåingsprosessen prøvde rektor å ta hensyn til alle ansatte ved begge skolene, og kanskje spesielt på Ringve som var minst. Alle lederne ved Ringe fikk lederjobb i den nye skolen, men det gjorde ikke alle lederne ved Brundalen. I spørsmål om navn på skolen ble Ringve sitt syn også lagt til grunn. I stedet for å hete Brundalen videregående skole, etter navnet på gården Brundalen, ble det valgt et mer nøytralt navn. Charlottenlund er navnet på bydelen.

Mange flere elever søker seg til den nye skolen, sammenlignet med de to gamle,

spesielt til studiespesialisering. Yrkesfag har greid å få god søkning i en tid der det generelt er nedgang. Medier og kommunikasjon er svært populær. Design og håndverk har greid kunststykket å beholde samme antall klasser i en tid der mange skoler må redusere antall klasser.

Likeverd

Rektor Vold tror skoler der studiespesialisering og yrkesfag er samlet under samme tak, slik det er blitt ved Charlottenlund videregående skole, kan føre til mer likeverdige holdninger til de ulike utdanningene blant ungdommene som skal søke yrkesfag. Yrkesfag kan med andre ord få høyere status, noe som kan gi bedre søking til disse fagene.

SKEPTISK TIL STORE SKOLER

Utdanningsforbundet var skeptisk til å bygge de tre nye, store videregående skolene i Trondheim. Forbundet ønsket flere mindre skoler, men ble ikke hørt.

- Vi så nøye på amerikansk forskning som viste negative sider ved svært store skoler. Vi hentet også inn opplysninger fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) for skoler i Norge med under 400 elever, skoler med mellom 400 og 800 elever, og skoler med flere enn 800 elever. Skolene med mellom 400 og 800 elever kom best ut, sier Hans Lieng som er hovedtillitsvalgt i Utdanningsforbundet i Sør-Trøndelag. Indikatorene de valgte var blant annet bestått kurs VG2, og andel elever som har sluttet i løpet av året, alle årstrinn.

- Ideelt sett synes vi at Charlottenlund videregående skole, med sine 1.260 elever, er for stor. Men vi vil på ingen måte si at det er blitt en dårlig skole. Tvert imot. Det er blitt en fin skole som gir et løft til lærerne og hele skolemiljøet. Dette er positivt.

Ros

Lieng i Utdanningsforbundet roser rektor Jan Erik Vold for arbeidet han har gjort i overgangen til den nye Charlottenlund videregående skole.

- Han har forsøkt å unngå overtallighet i sammenslåingsprosessen, selv om dette har vært kostbart for skolen. Måten Vold har håndtert prosessen på, har vært konfliktforebyggende, sier Lieng.

Utdanningsforbundet fikk mange henvendelser fra sine medlemmer som opplevde at deres skole ble lagt ned til fordel for Charlottenlund videregående skole og Strinda videregående skole.

- Noen lærere opplevde overgangen som smertefull. Hva blir min rolle? Hvor skal jeg sitte? Får jeg de samme fagene som jeg har hatt? Skal jeg samarbeide med de

samme som tidligere? Dette var noen av de problematiske spørsmålene som ble stilt. Mange møter ble nødvendig for å finne de beste løsningene. Etter at de to nye skolene ble ferdige, har det gått greit.

- Det har vært diskusjoner om bygnings-tekniske løsninger og grad av transparens. Ellers har vi ikke fått noen store saker. Skjer det noe spesielt får vi som regel vite det, sier Lieng.

Jobbet hardt

Selv om enkelte sentrale brukerrepresentanter mener de jevnt over ble hørt underveis, har Lieng et annet generelt inntrykk, sett fra Utdanningsforbundet sin side.

- Våre tillitsvalgte som har sittet i brukergruppene ved de ulike skolene har brukt mye tid på dette. De kom med mange forslag til gode løsninger. Og de jobbet hardt. Men flere satt igjen med en følelse av liten grad å bli hørt. Det ble lagt opp til en bred og god medvirkning, men i realiteten virket det som det meste var bestemt på forhånd, sier hovedtillitsvalgt Hans Lieng i Utdanningsforbundet i Sør-Trøndelag. ▶▶

- Hensikten med skolen er å gi best mulig undervisning til elevene. Hvordan lykkes dere med undervisningen i den nye Charlottenlund videregående skole, sammenlignet med de to gamle skolene?
- Vi har fått kjempefine lokaler og lærerne har gode arbeidsforhold. Karakterene er blitt merkbart bedre i den nye skolen, sammenlignet med hva de var i de gamle skolene. Vold blir snart pensjonist. Og han tror den nye rektoren kan se lyst på fremtiden for Charlottenlund videregående skole. Yrkesfag og studiespesialisering trives side om side under samme tak, og de fleste stridstemaene i overgangen fra to gamle til en ny skole er historie.

KAMP OM PLASSEN

Avdelingsleder Carl Haarberg ved TIP (teknikk og industriell produksjon) var bindeleddet mellom brukergruppene og rektor i forbindelse med overgangen til den nye skolen.

- Da vi skulle flytte til ny skole, mente lærerne at de fikk alt for lite plass. Men da de fikk se den nye skolen, sammen med verneombudet første gang, skiftet de fleste mening, sier Haarberg. Mange mener likevel at skolen er bygget for liten til 1260 elever. Inne på byggfag er det åpent mellom de

forskjellige verkstedene, stikk i strid med lærernes ønsker.

- Lærerne på byggfag ønsket atskilte verksteder. Det ble det ikke.

- Generelt har brukergruppene ved skolen likevel fått gjennom det meste av sine ønsker, sier Carl Haarberg.

FAKTA

Her er de tre nye videregående skolene i Trondheim:

- Thora Storm videregående skole.
- Strinda videregående skole.
- Charlottenlund videregående skole.

Disse seks skolene ble lagt ned:

- 1 **Adolf Øien videregående skole** som var et tradisjonsrikt økonomisk «gymnas», med noe yrkesfag.
- 2 **Gerhard Schøning videregående skole** som var en kombinert skole. [Disse to ble slått sammen til Thora Storm videregående skole. Den nye skolen er ikke ferdig bygget, men skal stå klar ved årsskiftet på Kalvskinnet i Trondheim. Et av Adolf Øiens gamle bygg er bevart.]
- 3 **Strinda videregående skole** med allmennfag og noe yrkesfag, ble lagt ned. Det gamle skallet på bygget ble beholdt, alt innvendig nybygd, i tillegg til et stort ekstra påbygg.
- 4 **Ladejarlen videregående skole** som var en ren yrkesfagskole. [Disse to ble slått sammen. Den nye skolen åpnet i fjor høst. Navnet Strinda videregående skole ble videreført.]
- 5 **Ringve videregående skole** – tradisjonelt et forsøksgymnas – allmennfag, men en kombinert skole da den ble lagt ned.
- 6 **Brundalen videregående skole** som var den største kombinerte skolen, med mest yrkesfag. [Disse ble slått sammen til Charlottenlund videregående skole.]

- HVOR

Vi møter avdelingsleder Liv Grønning og fagkoordinator Frøydis Valstad ved pasientsenga i Strinda videregående skole i Trondheim. De underviser i Helse- og oppvekstfag.

Liv Grønning arbeidet som sykepleier før hun ble lærer.

- Som sykepleier har man svært tydelige etiske retningslinjer å arbeide etter. Det samme gjelder for oss lærere, for det er viktig at vi er bevisst på dette med lærerrollen, understreker Grønning.

Frøydis Valstad er utdannet faglærer innen kost-, ernæring- og helsefag.

Nå er hun både faglærer og fagkoordinator i Helse- og oppvekstfag.

- Vårt samfunnsoppdrag er å undervise ungdom til å bli gode yrkesutøvere.

Taushetsplikten

Ved Helse- og oppvekstfag ved Strinda videregående skole er lærerne nøye

Liv Grønning og Frøydis Valstad
«pasient» i et avingsrom på skole

SKAL LÆREREN SETTE GRENSEN?

med at elevene holder taushetsplikten. Taushetsplikten er svært viktig i dette faget, fordi elevene får mange personlige opplysninger, spesielt når de er ute i praksis.

Lærerne må gå foran som et godt eksempel.

- Vi lærere er rollemodeller, og vi skal

- Blir karakterene satt rettferdig?

Hvor går grensen for hva læreren skal tillate av mobilbruk i klassen? Og hva med spising?

være til å stole på. Et eksempel er når elevene kommer til oss med opplysninger. Disse opplysningene skal ingen andre få, uten elevens samtykke. Hvis eleven opplever at taushetsplikten ikke blir holdt, vil tilliten til læreren bli svekket.

Liv Grønning understreker at skolen ikke har opplevd brudd på taushetsplikten blant lærerne.

Karakterer og elevvurderinger

Karakterene er avgjørende viktig for elevene når de skal skaffe seg arbeid eller ta videre utdanning.

- Når vi lærere vurderer en elev, skal vi vurdere eleven ut fra kompetansemålene.

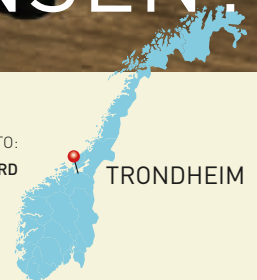
Her må vi være rettferdige og vurdere ut fra det eleven presterer, understreker Grønning og Valstad.

Når lærerne vurderer elevene, skal de med andre

ord ikke ta med seg noe som kan virke negativt i karaktersettingen, for eksempel at eleven har vært frekk mot læreren ved enkelte anledninger. Undersøkelser har vist at «trynefaktor» har gitt innvirkning på karakterene i enkelte tilfeller. Disse undersøkelsene er ikke gjort ved Strinda videregående skole.

TEKST OG FOTO:
HARALD VINGELSGAARD

TRONDHEIM

Mobiltelefon

- Hvorfor får noen elever lov til å bruke mobiltelefonen i timen, når andre ikke gjøre det? Det har vært et tema for lærerne ved Helse- og oppvekstfag.

- Vi har skoleregler som sier at ingen skal forstyrre undervisningen. En av reglene gjelder mobiltelefon. Den skal ikke brukes i undervisningen. Men ikke alle elevene følger denne regelen. Og noen lærere har tillatt litt mobiltelefonbruk noen ganger. Det gir ulik praksis. Og det kan føles urettferdig for elevene. Lærere kan også føle dette urettferdig.

- Hva gjør dere med problemet?

- Vi tar saken opp i klasselærerråd.

Men det er vanskelig for hver enkelt lærer å følge denne regelen 100 prosent hele tiden, sier Grønning og Valstad.

Spise i timen

Ved Helse- og oppvekstfag på skolen skal elevene ikke spise i timen. Likevel var det en elev som til stadighet spiste i timen for noen år siden. Og denne eleven fikk lov til dette av læreren. Hvordan er det mulig? Slik tenkte de andre elevene, og kom med følgende spørsmål:

- Hvorfor får ikke vi spise i timen?
- Eleven som spiste, måtte gjøre det av medisinske årsaker. Men det kunne vi ikke fortelle klassen. Svaret vårt til de andre elevene var, at læreren er rettferdig ut fra de opplysningene vi har om elevene. Vi har taushetsplikt. Derfor kunne vi ikke fortelle klassen om elevenes sykdom. Men vi arbeidet med å gi den syke eleven så mye trygghet ovenfor de andre i klassen, at vedkommende selv kunne fortelle om sin sykdom som førte til at mat var nødvendig i timen, sier Grønning og Valstad. Elevene måtte i dette tilfellet stole fullt og helt på lærerens ord.

Respekt

I Helse- og oppvekstfag er yrkesetikk et viktig tema, fordi elevene blir opplært i arbeid med barn og ungdom, eller pasienter og beboere på institusjon.

- Vi snakker mye om holdninger i klassene. Alle skal behandles med respekt. Respekt skal ikke bare være et fint ord, men elevene må forstå hva det innebærer å vise respekt. Elevene må gis kunnskap om dette. Strinda videregående skole jobber med andre ord til enhver tid aktivt med etikk på flere plan.

- Å være lærer i yrkesfag krever at vi har etisk standard og faglig kompetanse, understreker avdelingsleder Liv Grønning og fagkoordinator Frøydis Valstad.

Liv Grønning i klassen for helsearbeiderfag VG2

- DEN ETISKE PLATTFORMEN MÅ DISKUTERES

Utdanningsforbundets etiske plattform for lærere er ikke laget konkret – med hensikt.

Den skal ikke være et oppslagsverk. Plattformen skal først og fremst initiere til levende, kontinuerlig diskusjon og refleksjon omkring etiske dilemmaer, sier Lisbet Strickert som er leder for Utdanningsforbundet Sør-Trøndelag.

Enkelte lærere mener Utdanningsforbundets etiske plattform er for generell.

- Plattformen er laget for et bredt spekter av lærere og ledere, i barnehage og alle skoleslag.

- Denne etiske plattformen legger opp

til diskusjon og konkretisering der alle skal delta ut fra sin lærerrolle, for å få til en felles yrkespraksis der hver enkelt lærer er.

Hun understreker at Utdanningsforbundets etiske plattform ikke er statisk. Mye kan forandre seg i løpet av noen år.

- Samfunnet endrer seg hele tiden, og yrkesrollene forandres i takt med samfunnsendringene. Når det blir behov for det, vil også Utdanningsforbundets etiske plattform endres, sier Strickert.

SOSIALE MEDIER MED STRENGE REGLER

- Lærerne våre bør godkjenne alt elevene legger ut på sosiale medier i undervisningen. Det sier avdelingsleder Elisabeth Krogstad som har ryddet opp etter personangrep mot både lærer og elev på sosiale medier.

Design og håndverk ved Charlottenlund videregående skole i Trondheim er i forkant av utviklingen innen IKT i skolen, med sosiale medier som et satsingsområde fra skoleåret 2014-2015.

- Når elevene bruker sosiale medier, er det viktig at de er seg selv. De skal ikke legge ut sine personlige meninger om andre elever eller lærere. Ingen personangrep godtas på sosiale medier på skolen, understreker Elisabeth Krogstad.

En gang ble en elev utsatt for svært negativ omtale av en medelev via sms på mobiltelefonen. Da eleven ble konfrontert med dette av avdelingslederen, kom anger og tårer. Eleven fikk dårlig samvittighet. Et godt tegn for å unngå å gjøre lignende i fremtiden.

- Klar tale, synliggjøring og bevisstgjøring hjelper mot dårlig oppførsel på sosiale medier.

- Hvordan opplever du som avdelingsleder å rydde opp etter uforstandig bruk av nett?

- Det blir ubehagelig for dem som har oppført seg dårlig på nett. Det er ikke behagelig for meg heller. Jo fortere vi tar tak i slike problemer, desto bedre er det, sier Krogstad.

Elevene er rære i språkbruken på sosiale medier enn når de prater med hverandre ansikt til ansikt. Det er lettere å være frekk mot andre på Facebook og for eksempel mobiltelefonen. Elevene bruker også kodespråk, med så mange forkort-

- Design og håndverk ved Charlottenlund videregående skole satser på IKT, slik at de når elevene med undervisningen der de er – på sosiale medier. Fra venstre: avdelingsleder Elisabeth Krogstad, lektor Lina Krogstad og adjunkt Cathrine Tronshart.

elser og nye ord, at det de skriver kan virke ganske fjernt fra vanlig norsk språk. Derfor blir det ekstra vanskelig for lærerne å holde kontroll med elevenes bruk av sosiale medier.

Svært alvorlig

Charlottenlund videregående skoles linje for Design og håndverk tar de etiske problemene ved bruk av sosiale medier svært alvorlig, ikke bare overfor elevene, men også foreldrene.

- Vi skal holde kurs i nettvett der både elevene og foreldrene deltar samtidig. Det er kjempeviktig for oss. Hva vil vi dele med andre? Hvordan skal vi oppføre oss på sosiale medier? Det er to av spørsmålene som blir belyst under disse kursene.

- Vi lærer elevene å vise respekt for andres meninger, og at de må være høflige, enten de er på blogg eller andre steder på nettet i skoletiden. Samme regler for oppførsel gjelder – i prinsippet - på sosiale medier som i klasserommet, sier avdelingsleder Elisabeth Krogstad.

Smart

- Skal lærerne satse på sosiale medier i undervisningen? Det kan være et vanskelig spørsmål for mange som underviser i yrkesfag i videregående skole. Lektor Lina Krogstad og adjunkt Cathrine Tronshart ved Design og håndverk på Charlottenlund, er ikke i tvil. De to satser på IKT. Begge tok videreutdanning i «Smart læring – digital kompetanse» på NTNU i Trondheim i forrige skoleår og ble ferdige i mai. ▶▶

Et typisk bilde på hvordan elevene kommuniserer med hverandre for tiden – på sosiale medier. I trappa på Charlottenlund videregående skole sitter Lina Krogstad (nederste trinn i oransje t-skjorte) og Cathrine Tronshart, sammen med elevene.

▶▶
- Et kjempespennende og svært lærerikt studie.

De kommer fra studiet full av glød og inspirasjon.

- Kurset kom som en gavepakke for oss. Før kurset undret vi oss over hvordan vi skulle komme oss på banen i IKT og sosiale medier, sier de. Og etter kurset har de selv vært kursledere i samme tema for lærere i Design og håndverk i hele Sør-Trøndelag!

Positive

- Vi er positive brukere av sosiale medier, både på jobb og i privatlivet. Vi ser de positive verdiene og mulighetene. Sosiale medier gir oss mye. Vi kan skaffe oss informasjon fra alle verdens nettsteder, vi kan bygge opp faglige nettverk om ulike temaer på sosiale medier. Og en av de mange fordelene for elevene, er at de kan kommunisere med sine venner og sin familie om det de holder på med på skolen. Familien og vennene kommer på en måte inn i klasserommet via sosiale medier.

- Hvordan inspirere lærere til et spor-skifte med fokus på IKT i skolen? Det er problemstillingen som Lina Krogstad og Cathrine Tronshart lanserer i sin oppgave etter videreutdanningen ved NTNU.

- Vi lærere må være i forkant av utviklingen innen IKT i skolen, ellers faller vi raskt av lasset. For å lykkes pedagogisk, må vi nå elevene der de er, og det er på sosiale medier. Det blir mye lettere å lage fengende undervisningsopplegg, og få elevene motiverte, når vi møter elevene på deres egen arena, sier de.

I undervisningen dette skoleåret har Cathrine og Lina brukt Instagram som et verktøy til å oppmuntre elevene til å dele idéer og gi hverandre inspirasjon. Instagram er et program hvor man deler bilder, og hvor det er mulig å gi tilbakemelding

på bildene som blir lagt ut.

- For å organisere bildene på samme sted laget vi et #hashtag, sier de to. Dette fungerer som en merkelapp til bildene som blir lagt ut med samme tema. Om man skal bruke dette i skolearbeid for å spleise sammen en elevgruppe, er det viktig at man velger et hashtag som er unikt, slik at ikke andre legger inn bilder i samme gruppe.

Et eksempel er fra turen til Design og håndverk i fjæra, hvor de lagde skulpturer. Hver enkelt elev tok bilde av sin skulptur og la bildet åpent ut på nettstedet Instagram. Og i løpet av et døgn fikk en av elevene 30 «likes». Fint.

Da vi introduserte dette programmet for elevene ved starten av skoleåret, var alle godt kjent med Instagram fra før. Vi opplevde at elevene var ivrige og kreative med oppgaven, og at dette ble en spennende måte å bygge positive relasjoner mellom elevene. Men ungdommene er ikke så reflekterte over hvordan de skal publisere bilder på nett.

- Hvem har rett til dine bilder når du legger de ut på sosiale medier?

- Hvordan kan de som har tilgang på bildene bruke dette videre?

Bruk hodet

Lærerne Lina Krogstad og Cathrine Tronshart forteller elevene at de må tenke gjennom hva slags bilder og tekst de skal legge ut! Alt på nett kan bli liggende der i mange, mange år. Om noen år, når elevene skal søke en jobb, kan det hende at elevene er kjempestolt av bildet fortsatt. Men det kan også hende at eleven er så misfornøyd med bildet, at det burde vært fjernet fra nettet, men det går ikke an.

En arbeidsgiver som vurderer å ansette vedkommende kan også få øye på bildet, og tenke som så, at dette er for dårlig. Vi krever høyere kvalitet... I andre tilfeller

kan det selvsagt bli motsatt, at det som ligger på nett – for all fremtid - taler til elevenes fordel.

Elevene til Cathrine og Lina på Vg1 Design og håndverk har sin egen blogg hvor de legger ut sitt skolearbeid. Elevene bruker også samskriving, det vil si at de er koblet opp mot et nettsted hvor de kan skrive og se hva de andre skriver samtidig. For øvrig benytter de nettet aktivt, for eksempel ved å hente videoer fra YouTube.

Dilemma

Facebook er stengt ved Charlottenlund videregående skole. Stengt Facebook er et dilemma for lærerne som vil være effek-

NETTVETT

Her er de vedtatte retningslinjene for bruk av sosiale medier i Sør-Trøndelag fylkeskommune:

1. Husk hvor du jobber! Du er ansatt i Sør-Trøndelag fylkeskommune også når du bruker sosiale medier privat.
2. Uttaler du deg om politiske og/eller faglige spørsmål på sosiale medier, gjør oppmerksom på at du gjør dette som privatperson, ikke som ansatt.
3. Husk at all saksbehandling skal foregå via fylkeskommunens offisielle kommunikasjonsflater.
4. Husk at sosiale medier er en åpen kommunikasjonskanal. Det du skriver kan bli lest og videreformidlet av mange til mange, og blir stående "til evig tid".
5. Snakker du om jobben din i sosiale medier, så opptre du som ansatt i Sør-Trøndelag fylkeskommune.
6. Brukes sosiale medier i forbindelse med jobb skal du opptre profesjonelt. Vær en tydelig avsender, gi presise tilbakemeldinger og hold det du lover.
7. I diskusjoner om fylkeskommunen kan du gjerne rette faktafeil. Gjør rett avdeling oppmerksom på negative kommentarer, kommentarer og feil.
8. Vurder nøye om du skal ha kontakt med elever, brukere og/eller pårørende i sosiale medier. Opptre i såfall som profesjonell i samspillet med eleven, brukeren, den pårørende.
9. Fylkeskommunens etiske retningslinjer gjelder også i forhold til bruk av sosiale medier.
10. Ansatte har ytringsfrihet, men taushetsplikten gjelder også i de sosiale mediene.
11. Er du i tvil eller har spørsmål? Kontakt informasjonsgruppen.

Publisert av Sør-Trøndelag fylkeskommune i 2011.

tive på nett. De to lærerne håper skolen åpner Facebook igjen. Da de brukte Facebook, var det enkelt å nå fram til alle elevene med beskjeder på dette nettstedet. Om lærerne skulle gi en praktisk beskjed om oppmøtested neste dag, fikk elevene med seg informasjonen superraskt på Facebook, nettstedet hvor de er framfor noen andre nettsteder.

Når skolen ikke bruker Facebook, oppretter elevene sine egne grupper uten at lærerne kan kontrollere noe av det som står der.

- Vi mener det hadde vært bedre om vi på Design og håndverk kunne opprette Facebook-grupper slik at vi fikk full kontroll over disse Facebook-gruppene.

- Når Facebook åpnes igjen for skolen, har vi planer om å opprette Facebook-grupper i undervisningen.

Lektor Lina Krogstad og adjunkt Cathrine Tronshart har tatt et langt steg inn i den pedagogisk digitale verden. Og de har påvirket sin avdeling Design og håndverk i samme retning. Etter at de to gikk kurset, har Charlottenlund videregående skoles linje for Design og håndverk bestemt at IKT skal være et satsingsområde i to år fremover, etter ønske fra de 11 lærerne ved avdelingen.

- Vi ønsker å være i front i utdanningen innen IKT, sier Lina Krogstad og Cathrine Tronshart.

FLUE PÅ VEGGEN:

ELEVER KREVER GJENSIDIG RESPEKT

Rundt et bord sitter en liten gruppe elever fra forskjellige klassetrinn og studieretninger. De skal føre en selvstendig og impulsiv dialog om etiske utfordringer i klasserommet. Ingen karaktersetning eller føringer fra voksne. Yrke fikk være flue på veggen

- Vi jobber mye med PC i undervisningen, og jeg blir ofte forundret over at læreren ikke begrenser nettet hvis de ser at folk sitter på Facebook og gjør andre ting.

- Hvis de ikke distraherer så er det greit med tilgang på PC.

- Men om de ikke følger med, så må vel PC være distraherende?

- Ja mange surfer og spiller. Lærerne bruker masse tid på å be dem sku av, og på å sette anmerkninger.

- Vår gjør ikke det. Men mange burde fått anmerkning.

- Læremiljøet blir ikke alltid respektert. Det kan være tøft for lærere og kan gå ut over venneforholdet.

- Man burde ha mer respekt, men noen ser på læreren som en venn på den måten at man kan gjøre som man vil.

- Jeg vil heller at begge respekterer hverandre og ikke står så nær.

Mobil i timen?

- Men hva med de som bruker mobilen i timen?

- I begynnelsen av timen bør læreren gi beskjed om at de kommer til å ta mobilen og la eleven få den igjen på slutten av dagen hvis den er i bruk.

- Man må sende eleven ut. Be dem ta fem minutter og si de får komme tilbake når

de føler de er klar. Læreren kan godt være litt streng så folk blir flauere.

- En strategi er å få dem til å se dumme ut. Alle prøver å lage et image. Man vil plassere seg selv høyt opp.

TEKST OG FOTO:
SIRI A. LARSEN

Tøff jobb

- Å være lærer er en kjempevanskelig jobb. - Tenk å ha ansvar for 20 elever og skulle ha alle til å være stille?

- Det er ikke rart om man blir utslitt.

- Og om alle sitter og gjør sitt eget?

- Jeg så flere se film under fellessamlingen i dag.

- Jeg så mange som hørte musikk med øretelefoner på.

- Det samme skjer i timen også.

- Folk tenker ikke på det.

- Så dere når noen begynte å kaste den papirballen?

TEMA: PROFESJONSETIKK

Tre elever med meninger om etikk

- Slike ting vil skje uansett. Men det er kanskje ikke like greit for lærerne. De burde kanskje ha strengere regler.

Respekt!

- I dag har de fleste ikke respekt for eldre voksne. Det er noe lærere må lære elever allerede fra barneskolen.

- Jeg hadde en lærer som sa; "Jeg gir blanke i om dere ikke liker meg, men dere må respektere meg. Jeg krever ikke så mye".

- Jeg har hatt en lærer som ikke likte meg, men viste respekt. Det påvirket ikke karakterer.

- Jeg har en lærer som sier at «dere virker litt teite, men jeg er så glad at dere forstår noe». Selv om hun sier at vi er teite, liker jeg henne fordi hun er glad i faget sitt.

- Det verste er lærere som ikke liker faget sitt. Det er viktigere at man er interessert i faget enn å være kule lærere.

- Man må respektere lærerne uansett om de er dårlige eller ikke. Det er greit om man sier fra til skolen eller sjefen om man ikke er fornøyd.

- Kan man egentlig klage på dem?

- Man har lov å klage.

- Hvis man har lærere som er likegyldige

og ikke slår ned på dumme ting fordi de er litt lei av det, hva gjør man? Hvem sin skyld er det?

- Lærers skyld.

Rebell-fasen

- Det er viktig at man bygger opp respekt for lærere fra barneskolen. Man må jobbe for at elever viser det, men lærere må også kreve respekt. Det er vanskeligere å skulle oppdra når man er kommet i rebellfasen. For det er jo der vi er nå.

- Man må være psykisk sterk for å være lærer.

- Jeg syntes synd på de lærerne som gir etter, for de får ikke respekt.

Anmerkninger?

- Jeg har en lærer som ikke gir anmerkninger, og elevene sier «han gir jo aldri anmerkninger, likevel».

- Det er elevens ansvar å stå til eksamen.

- De burde være seriøse i første og andre klasse også siden de har avgangsfag.

Noen sier at det ikke betyr noe siden det ikke er avgangsfag, men det er det.

- De som skal ansette lærlinger ser på alle årene. Man kan ikke ta det lett ett år, og så ta det igjen det neste.

- De fleste problemene lærere møter skyldes elever. Måten vi oppfører oss på. Men det er også en del andre utfordringer: Tid! De har mye å gjøre. Både forberedelse og papirarbeid.

Egen lærer

- Jeg har hatt personlig assistanse av en lærer siden første. Om jeg prøver å jobbe alene i klasserommet, får jeg det ikke til. På videregående får jeg kun undervisning i en liten gruppe. Det hjelper ikke, så jeg burde hatt en egen lærer hele tiden.

- Kanskje over tid, er du opplært til ikke å kunne sitte uten en lærer?

- Jeg slipper unna mye. Hvis vi skal ha en ekstra presentasjon til mandagen, men jeg ikke er ferdig, får jeg utsettelse. Jeg vil gjerne kunne gjøre det selv og ikke slippe unna, men jeg vet ikke hvordan jeg starter på oppgaver.

Mobbet siden første

- Mobbing i klasserommet er et problem. Lærere er forferdelig dårlige til å gjøre noe med mobbing. Jeg ble mobbet siden første. Det eneste lærere sa var; ”slutt med det”. Vi burde gjøre mer så barn som blir mobbet ikke behøver å være lei seg.

- Jeg ble banket midt i timen mens læreren stod og så på men bare fortsatte undervisningen.

- Alt læreren sa var; ”ikke bry deg om dem de er slemme, det kommer til å gå over”.

- Lærerne må virkelig ta tak i dette. De gjør ikke nok. Man må ringe foreldre. Det er ikke alltid det funker, men da har de i alle fall prøvd.

- Faren min gikk til skolen og sa i fra om at jeg var mobbet, Jeg kom gråtende hjem hele tiden. Det skjedde ingenting. Rektor sa; ” Vi skal holde et møte”, men det skjedde aldri.

FORTSATT LITT BILMEKANIKER

TEMA: PROFESJONSETIKK

- Når vi står i verkstedet og elevene står litt fast i en reparasjon, er jeg bevisst på at jeg ikke selv skal «overta» jobben, men i stedet forklare elevene grundigere hva som er problemet, og hva de skal gjøre, sier Per Magnar Skånøy, lærer i bilfag på Byåsen vgs i Trondheim.

Henger litt igjen

- Mange yrkesfaglærere er som meg, vi henger litt igjen i vårt opprinnelige yrke, selv om vi nå er lærere, og kanskje har vært det i mange år. Årsaken til dette er nok at vi opprinnelig ikke planla å bli lærere. Vi utdannet oss og tok fagbrevet i et helt annet yrke, for mitt vedkommende, bilmekaniker.
- Så er du i mange år, 10, 20, i det yrket og bygger en identitet der, blir en del av et miljø og en kultur.
- En eller annen gang skjer det så noe som gjør at du må tenke på å skifte yrke. Du får lyst på nye utfordringer, det kan være problemer med kroppen, du kan bli lei, eller det kan komme et litt overraskende tilbud.
- I nesten alle yrker er jo det å bli yrkesfaglærer en mulighet. Du har fagbrevet og du har praksis i lange baner. Mange skoler er nærmest desperate etter yrkesfaglærere, og

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

du får både jobb og lønn som fullt utdannet lærer på dagen, men må vanligvis forplikte deg til å ta yrkest teori og ped i løpet av 3 år. - Så er du altså plutselig lærer, men du skifter jo ikke vennekrets og tanker over natta. Mange yrkesfaglærere vil nok alltid se på seg selv som en som egentlig er en fagmann i det gamle yrket, men som for tiden jobber i en lærerjobb. Dette er selvfølgelig en utfordring for utviklingen av en profesjonsbevissthet og en profesjonsetikk som pedagog, sier Skånøy.

Han tror virkeligheten er litt annerledes for lærere innen fellesfagene, fordi de i større grad har tatt utdannelsen sin med sikte på å bli lærere, og så går rett inn i en lærerjobb etter ferdig utdanning.

- Likevel opplever jeg at når jeg snakker med datteren min, som er realfagslærer, da er vi plutselig begge pedagoger og det blir fort temaer av felles interesse fra skolen og undervisningen vi snakker om, ler Skånøy.

3-delning

Når det gjelder profesjonsetiske dilemmaer har Skånøy først og fremst noe på hjertet når det gjelder hva man gjør når man ser en kollega oppføre seg feil overfor elever, eller gjør andre feil i skolehverdagen.

- Dette er ikke enkelt. Det kan faktisk være veldig vanskelig. Men etter å ha tenkt gjennom min egen praksis, tror jeg at jeg helt ubevisst foretar en slags tredeling.

1) I skolehverdagen oppstår det hele tiden pedagogiske utfordringer av ymse slag. Disiplinproblemer, HMS, faglige valg, sosiale problemer hos elever.... Mye av dette takles der og da. Ser jeg f eks en kollega stå uten vernesko i verkstedet, vil jeg nå gå rett bort, peke på fottøyet og løfte litt på øyenbrynene. Det hele er nok en forglemmelse. Andre ting av enkel karakter tas på pauserommet.

2) Så kan det være ting vi må ta opp på formalisert møte. Hvordan en vanskelig

Per Magnar Skånøy med to elever.

TRONDHEIM

elev skal takles, praktisering av nye HMS regler, praktisering av påtale av elever som gjør mindre forseelser, hva er grensene for å komme for sent....

3) Hvis det derimot dreier seg om at jeg oppdager at en kollega ved flere anledninger er på kanten til å mobbe en elev, hvis jeg skulle komme over en kollega som åpenbart er beruset (noe som aldri har skjedd) eller hvis jeg skulle overheøre at en kollega åpenbart gjør grove feil i selve undervisningen, da er det vanskelig. Men da ville jeg nok tatt det opp med nærmeste personalleder.

Som tillitsvalgt

Per Magnar Skånøy har en lang karriere som tillitsvalgt bak seg, med verv på forskjellige nivåer. Her kan man også oppleve etiske dilemmaer

- Som tillitsvalgt kommer man borti mye rart og mye vanskelig, men det som har

såret meg mest i den rollen er når man, på vegne av medlemmene tar opp en sak med arbeidsgiver, og så opplever at medlemmene selv ikke følger opp saken som arbeidsgiver har gått med på. Etter samtalen går vi en tur ut i kjøretøyavdelingen på Byåsen videregående skole. Dette er nok kanskje landets flotteste. 5 store haller på rad med siste nytt i utstyr hele veien. Avdelingen er sertifisert som verksted for allmenheten og har mange kundebiler inne, men skolen har også en mengde biler i forskjellig forfatning og alder som kun brukes til å skru på. Her er selvfølgelig egen hall for lakk/karosseri, og eget delelager hvor eleven bestiller deler og kan prøve seg i delelagerfaget. Alle hallene har store porter og store vinduer som slipper inn masse lys. Skolen ser på mange måter fortsatt helt ny ut, til tross for at den nettopp feiret 10-års jubileum.

HAR OFTE DÅRLIG SAMVITTIGHET

- Jeg har ofte dårlig samvittighet. Føler at jeg ikke får tatt meg nok av elevene ut fra de behovene jeg ser at de har. Og jeg vet jo at de har utviklingsmuligheter, hvis jeg får gitt dem litt ekstra, så går det bedre med en gang.

Mangler et tilbud på lavere nivå

Ole Edvard Antonsen er lærer i elektrofag på Fosen vgs i Bjugn kommune aller ytterst i Trondheimsfjorden. Han mener yrkesfaglærere oftere treffer på elever med spesielle problemer enn lærere på studieforberedende.

- Hvor mye skal du som lærer gi? Hvor mye skulle du gjerne kunne gitt? Dette er tanker som jeg bruker mye tid på. Som lærer vil jeg gjerne tilrettelegge og få elevene gjennom eksamen på Vg2 og over på læreplass, men som fagperson vil jeg jo helst ikke devaluere mitt eget fag.

Mye av problemet ligger i det veldig polariserte systemet: Enten får du læreplass, eller så er du i frafallsstatistikken. Jeg savner den gamle spesialarbeideren.

Han hadde gode fagkunnskaper, men innenfor et snevrere felt enn full fagopplæring. Lærekandidatordningen blir ikke det samme. Vi skulle hatt et ordinært tilbud til de litt svake.

Praksisbrevordningen, der man ikke går videregående, men rett ut i lære i bedrift, burde vært søkbart. Nå må man henvises dit. Det må jo være mye bedre samfunnsøkonomisk at flere får en fagutdanning, enn at de ender hos NAV?

Faglærerrollen og spes ped

- Det er svært viktig at yrkesfaglærere har fagbrev, praksis i yrket og en identitet som fagarbeider. Det gir bl a respekt blant elevene når de forstår at læreren vet hva

Ole Edvard Antonsen

han snakker om. Men man må også være pedagog. Denne dobbeltrollen er viktig. Det kan være vanskelig å balansere, men man skal være både lærer og rollemodell som yrkesutøver.

All faglærerutdanning burde hatt et større innslag av spesialpedagogikk. Gjennomsnittlig er det langt flere elever med forskjellige diagnoser på yrkesfag enn på studieforberedende. Da kan det være helt avgjørende at læreren kan skille mellom de forskjellige tilfellene og vet hvordan den enkelte elev skal behandles. Hvis man kjenner tegnene, kan man også hjelpe eleven til å få den støtte som trengs, og som han har krav på. Dette har jeg gjort flere ganger. Om de så klarer seg faglig kommer an på innretningen på opplæringa. Men i bedriftene er det ingen pedagoger, og i dag er det ikke noe opplegg som gir oss lærere mulighet til å følge eleven inn i læretida. Som jeg sa i stad, burde det

finnes et alternativ til ordinær læreplass. Jeg vil jo berømme alle de flotte bedriftene som er flinke til å ta inn lærlinger, og for de sterke elevene fungerer 2+2 modellen, men det burde være mere ressurser tilgjengelig for de svake, de som trenger litt ekstra støtte for å få en læreplass og som hadde trengt oppfølging også i læretida. Men på yrkesfag skal alt gjøres på billigsalg, i alle fall når det gjelder pedagogtetthet.

-Sveits er nok det land i Europa som får til fagopplæringen best i dag. Her får de 50 % av kullene ut med fagbrev. Danmark sliter veldig og er nede i 19 %, Sverige får ikke til fagopplæring i det hele tatt og selv fagopplæringslokomotivet Tyskland sliter. Det er nok mulig at en variant av en vekslingsmodell, noe som likner litt på det danske systemet, hadde vært bedre, men Danmark viser nå at det fungerer ikke av seg selv det heller.

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

BJUGN

SLAG MOT PROFESJONSTANKEN

- I dag kan alle bli byggfaglærere på norske videregående skoler. Er behovet stort nok tas det inn folk som verken har fagbrev eller ped. Dette er jo et slag under beltet mot profesjonstanken, sier Viggo Selen, byggfaglærer på Fosen vgs.

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Profesjonsetisk råd og personalrom

Jeg trives veldig godt som lærer, sier Selen. Det er utrolig hyggelig når tidligere elever kommer tilbake og forteller hvordan det har gått med dem. Jeg kan godt tenke meg å fortsette i yrket, men samtidig har kombinasjonen av fagbrev og pedagogisk utdanning gjort meg godt kvalifisert til lederjobber i bygg og anlegg. Og da snakker vi jo ofte om en helt annen lønn...

Det er en stor svakhet at vi må bruke personale uten pedagogisk utdanning. Særlig de svakere elevene lider under dette. Med pedagogikken, og særlig hvis du har litt spes ped, kan du se symptomene på forskjellige diagnoser og henviser til støtteapparat, lege, spesialist. Yrkesfaglæreren er mye sammen med elevene og blir godt kjent med dem, noen ganger kanskje for godt. Man må sette grenser. Og det er godt med en litt lang periode om sommeren da man kan få elevene «ut av hodet».

Jeg har ofte lurt på om lærere kunne ha et slags «profesjonsetisk råd» som noen andre profesjoner har. Da kunne de avgjort hvem som var kvalifiserte til å undervise, og dermed også hvem som ikke var det. Et slikt råd kunne også vurdere praksis om det skulle oppstå konflikter av faglig karakter.

Mange fine nye skoler har ikke et personalrom. Det er stor synd. Personalrommet var et sted der man kunne lufte problemer og frustrasjoner og få råd og moralsk støtte. Nå blir det oftest til at lærerne sitter 2 og 3 på små kontorer som her, rundt på avdelingene.

En yrkesgruppes sjølbvissthet henger sammen med rekrutteringa til yrket. Hvis myndighetene godtar at «hvemsomhelst» kan utføre jobben din, da synker sjølbvisstheten og yrkesstoltheten. Kommer derimot profesjonsbevisstheten og kravene til utdanning for å praktisere i yrket på plass, da kommer lønna også. Vi kommer ikke videre uten det.

- Folk flest vet alt for lite om hva slags utdanning forskjellige lærere har, sier Selen videre. Han mener det er en årsak til at lærere ikke har høyere status og vises mer respekt, noe som igjen er en del av forklaringen på det lave lønnsnivået.

Selv har jeg fagbrev som tømrer og faglærerutdanning fra NTNU/HiST. Jeg har en vikar her som har fagbrev og som nå holder på å ta lærerutdanninga. Jeg merker stor forskjell på lærere som har fagbrev mot de som er ingeniører. De som har ingeniørutdanninga er jo godt kvalifiserte, rent teoretisk, men de har vanligvis aldri satt opp et hus. Eller støpt en grunnmur. Og det er det vi driver med på skolen.

I dag stilles det store krav til breddekunnskaper hos en byggfaglærer. På Vg1 skal vi innom tømring, mur, betong, VVS, isolasjon, glassfag... Elevene oppfatter veldig lett hvis en lærer ikke vet hva han snakker om, så er er nok av faglige utfordringer.

Selv har jeg vært tømrer i mange år, men så svikta knærne og i 2007 tok jeg fatt på yrkesfaglærerutdanninga.

- Jeg har lest Utdanningsforbundets Profesjonsetiske Plattform opp og ned flere ganger. Her står det jo at man skal si fra, varsle, når man ser kritikkverdige forhold. Så da tenkte jeg at tiden kanskje var inne for å si ifra om noe jeg har tenkt på i mange år. Det sier Eli Svarverud, lærer på byggfag på Rosthaug vgs, avd Buskerud.

De litt svake

- De som ligger meg på hjertet er de litt svake elevene, sier Svarverud, mens hun sitter høyt plassert på en høvelbenk i en tom snekkersal.

De som kanskje må ha litt tid ekstra på seg for å få tenkt ferdig. De som kanskje må ta et omvalg og et ekstra år for å ta eksamen eller svennebrev. Jeg synes ikke det er riktig at de skal bli et negativt tall i en statistikk. Jeg synes ikke det er riktig at de skal føle at vi eller skolen opplever dem som en belastning. De utgjør jo en voldsom ressurs når de oppnår sin kompetanse. At de fikser dette burde jo komme fram som en positiv ting i forhold til alternativet.

Jeg føler nok ofte at vi stresser ungdommen unødig med presset på å få dem gjennom på «normert tid».

Slipper vi dem for brått?

- Samtidig føler jeg også at vi slipper dem litt for brått. De har vært fulgt tett opp gjennom 12 år eller mer på skolen. De har kanskje fått spesielt tilrettelagt undervisning, kanskje små grupper, kanskje en assistent av og til. De er ikke nødvendigvis så faglig svake, men er kanskje i overkant sjenerte, litt umodne, kanskje ikke så raske til å ta initiativer.

Så tar vi oss altså av dem gjennom år etter år på skolen, og så lykkes de til slutt: De kommer gjennom Vg2 med bestått, men

TEMA: PROFESJONSETIKK

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

ÅMOT

DE LITT SVAKE ELEVENE

hva skjer så? Jo, så er de ikke vårt ansvar lengre, og vi slipper dem.

Da står de overfor to enorme utfordringer som svært mange av dem ikke klarer. Og så blir de et nr i frafallsstatistikken også. For det første skal de skaffe seg lære plass. Noen får nok hjelp f eks av et opplæringskontor, men noen fikser rett og slett ikke dette og faller rett ut. De kunne nok fått hjelp, men de vet ikke alltid hvem eller hvor de skal spørre.

Om de så finner seg en lære plass, så opplever de plutselig at all tilrettelegging og særbehandling er vekk. De møtes med akkurat samme krav til presisjon, prestasjon og produksjon som andre lærlinger. De tar kanskje litt lengre tid på å oppfatte jobbsituasjonen, rutinene, hvem som gjør hva. Men det er ikke alle bedrifter som har rom for dette. Kravet til inntjening er hardt i mange bransjer. Så havner disse ungdommene raskt i en situasjon de føler de ikke mestrer, de kan bli oppfattet som late, møtes med negative holdninger og så faller de ut av jobben og inn i frafallsstatistikken.

Så da står jeg der og spør: Kaster vi blå i øynene på ungdommen med all tilretteleggingen? Når de kommer ut fra skolen møtes de av de samme kravene som alle andre. Samtidig kan vi jo ikke la være å tilrettelegge når vi ser hvor vellykket det er. Et skikkelig dilemma!

Det burde vært et støtteapparat også i læretida. En mulig løsning er at skolens ansvar ikke kuttes når lærekontrakten inngås. I stedet for det skarpe skillet i 2+2 modellen, kunne vi kanskje ha en mer gradvis overgang a la TAF der skolen og faglæreren fortsetter å ha kontakt med elevene også etter at de er blitt lærlinger, sier Eli Svarverud.

Den vanskelige samtalen

- En annen ting er hva du skal gjøre når du skjønner at en elev har valgt feil. I de praktiske fagene kan nok mye oppnås med instruksjon og trening, men man ser av og til elever som rett og slett ikke har håndlaget. Man ser at disse kommer ikke til å komme seg gjennom læretida eller lykkes i yrket.

Da må man ta en samtale. Her må man være godt forberedt og helst ha med seg noen tanker om hva eleven ser ut til å mestre, og kanskje noen alternative opplæringsveier eller yrker basert på dette. Man kan kanskje si at dette er en samtale rådgiveren bør ta, men faglæreren vil jo ofte ha blitt kjent med eleven og er den som best kan gi en faglig vurdering. Etikkk oppstår i møtet mellom mennesker. Møtet med elevene er viktig, det kan oppstå god kommunikasjon som kan få avgjørende positiv effekt på resten av elevens liv. Jeg skulle nok ønske at det kunne være lettere å la elever gå mot en lavere kompetanse enn fullt fagbrev. Vi har lærekandidatordningen, men føler ikke at den har god nok aksept ute hos bedriftene.

Faglærer også i fellesfagene

- En ting jeg brenner veldig for er den nye trenden med at faglærer videreutdanner seg og er lærer i ett eller flere fellesfag, fortsetter Eli Svarverud.

Mange fellesfag har mye å tjene på at læreren kan hente eksempler fra programfaget. Dette er vanligvis mulig i de aller fleste fag, matte, norsk, engelsk, naturfag... Da kommer jo dessuten ofte yrkesrettingen helt av seg selv. Det er også mulig med et godt samarbeide mellom lærere som kan føre til at eleven opplever skoledagene mer helhetlig.

ANDRE FOKUS

- Nei, vi har ikke hatt noe eget møte eller seminar om profesjonsetikk, forteller Tonje Kristine Halvari, som er tillitsvalgt for Utdanningsforbundet på Tana vgs. Det er mye å gjøre og fokus har vært andre steder.

Men om vi ikke har hatt noe eget møte om denne kampanjen, så ser jeg jo av forbundets nettsider at vi diskuterer mange av de samme spørsmålene på våre faste lærermøter på fredagene. Så det er nok riktig at disse spørsmålene er sentrale for profesjonen. Og vi diskuterer dem hele tiden. Vi har bare ikke satt merkelappen «Profesjonsetikk» på møtene, sier Halvari.

DET FINST INGEN FASIT

For meg er profesjonsetikk først og fremst noko vi lærarar treng å arbeide med for å kunne gjere ein best muleg jobb. Vår jobb handlar om å vere tett på når barn og ungdom skal skape sine personlege livsprosjekt. Den danske teologen og filosofen Knud E. Løgstrup seier at «du har aldri noe med eit anna menneske å gjere utan at du samstundes held noko av livet til den andre i dine hender». Det gjeld i særleg grad for lærarar. Og det er ikkje overraskande at når godt vaksne menneske skal fortelje om lærarar dei sette pris på, så løftar dei nesten alle som ein framoplevinga av å ha blitt sett og å ha møtt forventningar og tillit direkte retta mot seg sjølv. Det neste dei nemner, er å ha møtt ein modell, ein begeistra og kunnskapsrik formidlar og inspirator.

Akkurat dette gjer læraryrket både givande og utfordrande. Det finst ingen fasit på korleis jobben skal gjerast. Ansvar den enkelte lærar dagleg kjenner på, er naturleg nok svært stort.

I boka Profesjonsstudier (Molander og Terum) fann eg ein god definisjon på lærarprofesjonen. Her er eit utdrag: *Til grunn for retten (til å være profesjonsutøver) ligger en anerkjennelse av arbeidsoppgavenes samfunnsmessige betydning og av deres karakter av det vi har kalt «praksis», d.v.s. at det handler om tjenesteyting overfor klienter, med endringsorientering, at det anvendes systematisert kunnskap, men likevel brukes skjønn. Det politiske fellesskapet har tillit til(...) at profesjonen som en sammenslutning vil kunne garantere at disse oppgavene blir utført i henhold til standarder for god yrkesutøvelse.*

Eg les dette slik at lærarane har fått sitt oppdrag delegert fordi det handlar om noe som må løysast ved bruk av skjønn, *sjølv om det både ligg føre og vert brukt systematisert kunnskap.*

FORBUNDS KOMMENTAREN

Ragnhild Lied
er leder av Utdanningsforbundet

Den systematiserte kunnskapen om pedagogisk arbeid verken er eller kan bli av ein slik karakter at den på eit kontor eller i eit direktorat kan formast om til allmenngyldige manualar for godt lærararbeid. Lærarprofesjonen vil aldri kunne byggje på eit vitskapelig fundament som kan *erstatte*, eller *oppeve behovet for*, det kloke og situasjonsorienterte profesjonelle skjønn.

Samfunnet har behov for ein kollektiv dannelsesarena, der det store prosjektet med å vidareføre vår sivilisasjon er hovudoppgavet. Det

skal skje gjennom lærarprofesjonens fortolking og realisering av oppdraget, slik det er nedfelt i lover og planverk. Mykje kan gå galt. Skal dette da være reint lotteri? Nei, fordi *«profesjonen som en sammenslutning vil kunne garantere at disse oppgavene blir utført i henhold til standarder for god yrkesutøvelse».*

Dette skal samfunnet kunne forvente. Dette skal profesjonen kunne gjere greie for, både i styringslina, overfor elevar og foreldre og overfor samfunnet generelt. Den plassen der vi lærarar opptre *som ei samanslutning*, er i profesjonskollektivet. Når lærarar snakkar om tillitskrise, er det etter mi meining erfaringar frå den arenaen dei siktar til. Lærarane kan ikkje *forlange* tillit i befolkninga. Dei veit utmerka godt at dei må gjere seg fortente til den. Men dei kan og bør forlange å bli møtt med tillit i styringslina. Det betyr at dei må oppleve å få vere tunge premissleggjarar for det som skal gå føre seg på dei kollektive arenaene.

Ein lærar kan berre vere profesjonell dersom ho får høve til å bruke profesjonskollektivet som arena for å forvisse seg om at eigen og andres praksis fell inn under ei felles kvalitetsforståing. Når Utdanningsforbundet har utvikla ein profesjonsetisk plattform, er det nettopp i erkjenninga av dette. Å vere formelt kvalifisert til å arbeide som lærar er *ikkje* en garanti for klok skjønnutøving. Nettopp fordi vi ikkje kan løyse vårt store oppdrag gjennom evidensbaserte standardgrep, må vi bruke profesjonskollektivet til eit vedvarande arbeid med å etterprøve og utvikle vår eiga yrkesutøving.

GUATEMALA

Gerzon og Roberto.

STORT BEHOV FOR UTDANNING

I Guatemala er ikke offentlig utdanning et selvsagt gode. Men på fag- og yrkesopplæringskolene til INTERCAP er det både mye talent og drømmer, som å videreføre tradisjonelle guatemalanske mattradisjoner.

TEKST: LISBETH JÆRE
FOTO: ALFREDO DURANTE

Angel Gonzales (19) står konsentrert og smilende over kokende gryter, han er akkurat hvor han vil være: På INTERCAPs skole for fag- og yrkesopplæring i Solola i Guatemala hvor han snart vil få fagbrev som kokk. Også i dag er det tradisjonell guatemalansk mat som står på timeplanen. - Jeg bli kokk fordi jeg lager å lage mat. Dessuten har jeg blitt inspirert av kokkene på fjernsyn.

Det andre hovedargumentet Angel har for sitt yrkesvalg, er fascinasjonen for tradisjonell guatemalansk mattradisjon. Etter utdanningen håper han om å åpne en restaurant i byen Solola hvor skolen ligger.

- Vi er i ferd med å miste mange gode tradisjoner i Guatemala fordi folk her

Fra kokkeskolen.

skjemmes av dem. Men jeg synes de er flotte og viktige å videreføre, derfor vil jeg

servere tradisjonell mat slik at folk blir kjent med den, sier Angel.

Byen Panajachel (ikke langt fra Solola) ved innsjøen Atitlan.

INTERCAPs gode rykte

Dersom en ønsker å utdanne seg innen fag- og yrkesopplæring i Guatemala, er INTERCAP-skolene (Instituto tecnico y de capacitacion profesional) av de som har best renommé. INTERCAP driver 22 skoler i landet. Kurstilbudet er omfattende, og varierer etter behovet for arbeidskraft i den regionen skolen befinner seg. I Solola tilbyr de i tillegg til gastronomi utdanning innen bilmekanikk, søm og design, og informatikk. - For å få fagbrev som er sertifisert av utdanningsdepartementet må en studere i to år i tillegg til praksis. Men vi har også kortere kurs, fra noen uker til noen måneder, som for eks i håndverk, sier rektor, Mario Lopez. Lærer i gastronomi, Carina Elias, forteller at hovedfokus i kurset hennes er tradisjonelt guatemalansk kjøkken. Så godt som alle elevene er mellom 16 og 20 år. - Her lærer elevene å lage tradisjonelle matretter fra alle Guatemalas regioner. På slutten av kurset får elevene eksperimentere slik at de finner sin egen personlige stil innen kokekunsten, sier Elias.

Problemer etter borgerkrigen

Skolen utenfor byen Solola ligger vakkert og idyllisk til ved innsjøen Atitlán som er omringet av vulkaner. Mange av studentene reiser med båt for å komme til skolen. Men hverdagen for de fleste i området

er ikke enkel. I høylandet i Guatemala er fattigdommen så høy som 75 prosent. Drømmen for mange guatemalanere er å krysse grensen til USA. Pengeoverføringer fra familiemedlemmer i USA utgjør ti prosent av Guatemalas BNP.

I 1996 ble det slutt på en trettiseks års langt borgerkrig mellom venstreorienterte opprørerne, først og fremst mayaindianere, og hæren. Hæren fikk støtte fra USA som førte en brutal kampanje for å eliminere geriljaen. Mer enn 200 000 mennesker ble drept. De bakenforliggende årsakene til krigen som fattigdom, korrupsjon og store forskjeller mellom fattig og rik, er fortsatt til stede i Guatemala den dag i dag. Mayaindianerne, som utgjør rundt 60 prosent av befolkningen, tilhører de minst privilegerte. I de siste årene har organisert kriminalitet forverret sikkerhetssituasjonen. Både colombianske og meksikanske karteller opererer i landet, og drapstallene er like høye som under borgerkrigen. I en slik kontekst er en av taperne det offentlige utdanningstilbudet. En rapport kritiserer Guatemala for manglende fag- og yrkesopplæringstilbud. Det går stygge rykter om at regjeringen i virkeligheten ikke er interessert i å bringe utdanning og kunnskap til utkantene hvor mayafolket bor. Presidenten Otto Pérez Molina er omstridt. Den tidligere generalen ledet den guatemalanske

hærens intelligenshet under borgerkrigen, og skal ha vært delaktig i drap og tortur.

Mangel på offentlig utdanningspolitikk

Ifølge anslag fra UNESCO var 30 prosent av den voksne befolkningen analfabeter i 2001. For urfolkskvinner er situasjonen langt verre. I provinsen Quiche mangler 60 prosent av mayakvinnene lese- og

Rektor

Tradisjonell mat

skriveferdigheter, ifølge Fokus. Den obligatoriske grunnskoleutdanningen i Guatemala er kun seks år. 66 prosent av skolene for fag- og yrkesopplæring er private, resten er drevet av stat, kommuner, kooperativer, kirken eller humanitære organisasjoner.

- I realiteten finnes det ingen offentlig politikk for fag- og yrkesopplæring i Guatemala. De statlige skolene mangler utstyr, og tilbyr først og fremst kortere kurs men ingen formell utdanning som bunner ut i fagbrev, sier Mario Lopez. Lopez mener den private sektor er mye mer interessert i fag- og yrkesopplæring enn staten fordi de har behov for kvalifisert arbeidskraft som er en mangelvare i landet INTERCAP samarbeider med utdanningsdepartementet og får noe statstilskudd, men er først og fremst drevet av privat sektor. Skolepengene er 125 quetzales (rundt 110 NOK) per måned. Summen er likevel høy nok til at de fattigste elevene ikke har råd

til å studere dersom de ikke får stipend. I 2009 var over 250 000 elever innom et av INTERCAPs kurs. De tilbyr også voksenopplæring, og kan holde spesialisert kurs på oppdrag fra bedrifter som vil videreutdanne sine ansatte.

Enkelt å få jobb

Gerzon Porfiro (19) y Roberto Carlos (18) uttrykker at de både er fornøyde og stolte over å være studenter ved INTERCAP der de står på skolens mekanikerverksted og gnikker på en motor. Om ikke så lenge skal de ut i seks måneders praksis i bedrift.

- Å studere på INTERCAP er en bra dør-åpner for meg. Skolen har godt rykte på seg blant alle bedrifter i Guatemala så jeg tror det skal bli enkelt å få jobb, sier Gerzon. Lærer Mario de Leon bekrefter studentenes optimisme i forhold til å få jobb. - Jeg vet ikke hvordan det er i andre land, men her er bilmekaniker et av

de yrkene som det er mest behov for. Og spesielt er det behov for kvalifisert arbeidskraft. Elever fra skolen som begynner å jobbe i bedrifter gjør det så godt at de er gode ambassadører for oss.

Til neste år skal INTERCAP starte seks nye skoler. Men fortsatt må staten komme på banen for å bedre utdanningstilbudet i det mellomamerikanske landet.

PØLSER OG POLITIKK

OM Å «SNAKKE OPP YRKESFAGENE», OG ANDRE TÅPELIGHETER

Det handler om utstyrssituasjonen i skolen, og kunnskap til å bruke dette. For oss som deltok i de yrkesfaglige læreplangrupper til Kunnskapsløftet var det vel kjent at et hvert læreplanmål vi formulerte som kunne være «kostnadsdrivende» (les: kreve utstyr), ble strøket eller skrevet om. Enten motvillig av oss i læreplangruppene, og om vi nektet, av Utdanningsdirektoratet selv. Hvis man gjentar noe mange nok ganger, så kan det begynne å ligne en sannhet. Men det blir det ikke. I mange år har vi som ønsker flere og bedre utstyrte verksteder i skolen blitt møtt med at «skolen kan aldri holde tritt med utstyrsparken i arbeidslivet». Dette utsagnet er selvfølgelig ikke helt feil, men heller ikke helt sant. Når politikerne bruker det, er det enten for å spare penger, eller fordi fylkeskommunen har fortalt dem det.

Det er en illusjon at arbeidsmetoder, verktøy og utstyr endrer seg så raskt at det ikke er noe

vits å utstyre skolene med gode verksteder, og penger til råstoff. Det er de grunnleggende yrkesfaglige ferdighetene skolen skal lære bort. Spesialiseringen i forhold til den enkelte bedrift eller bransje er det mye bedre at bedriftene selv tar seg av. Gjennom læretid i bedrift, og med den fleksibiliteten vi har mulighet til men ikke benytter oss av, ved å samarbeide på de likeverdige læringsarenaene skole og bedrift. Kunnskapsløftet har aldri vært et yrkesfaglig løft. Snarere tvert om. Men kjære politiker, du som snakker varmt om et Yrkesfagløft: La det bli et løft som monner, ikke bare et vakkert løfte om en lysere fremtid for yrkesfagene, til neste valg! Det går nemlig ikke å «snakke opp» yrkesfagene. Statusen og stoltheten i yrkesfagene får vi gjennom å sikre den gode kvaliteten gjennom hele utdanningen. Og da må det finnes ordentlig utstyrte verksteder på skolene. Og, la oss få gode verksteder på ungdomskolene også.

Espen Lynghaug
Spesialrådgiver Utdanning og Kompetanse
NHO Mat og landbruk

Ikke alle elever liker å tegne pannekaker, noen vil heller lage dem, og også de fortjener en sjanse.

Y-NEMNDENES ROLLE

Som et ledd i arbeidet med å utvikle kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen, ønsker Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) å se nærmere på yrkesopplæringsnemndenes rolle og ansvarsområde

SRY ønsker en gjennomgang av hvordan Y-nemndene fungerer opp i mot de lovfestede oppgavene. Det er lite forskning og generelt lite kunnskap om dette.

Her er noen av kjerneproblemstillingene jeg mener SRY skal starte med å «borre i» på seinhøsten:

- *Opplæringslovens §12-3. «Y-nemnda skal ha medlemmer og varamedlemmer som til sammen skal ha brei innsikt i hele fag- og yrkesopplæringa og i nærings- og sysselsettings spørsmål.»* Sikrer dagens sammensetning av Y-nemndene at de har denne breie innsikten? Hvordan sikrer Y-nemndenes medlemmer god forankring ikke bare i egne organisasjoner men slik at de får denne breie

innsikten i alle bransjer? Har de nok tid og ressurser til arbeidet?

- *§12-4 «Y-nemnda skal arbeide for å heve kvaliteten av hele fag- og yrkesopplæringen. Den skal særlig arbeide for at partene i arbeidslivet skal bidra til kvalitetsutvikling og –sikring i fag- og yrkesopplæringen. Videre skal nemda arbeide for best mulig dimensjonering av den videregående opplæringen, og gi fylkeskommunen råd om tiltak i sammenheng med med den årlige fastsettingen av tilbud.»* Dette er helt sentrale oppgaver for å sikre kvalitet og relevans i fagopplæringen. Løser Y-nemndene disse oppgavene slik at kvaliteten heves og relevansen økes? Eller varierer kvaliteten på dette arbeidet fra fylke til fylke?
- Er regelverket godt nok til at Y-nemndene kan følge opp det ansvaret de er gitt?
- Et bedre samspill mellom SRY og Y-nemndene kombinert med høy kvalitet på Y-nemndenes arbeid vil være et viktig bidrag for å sikre

Rolf Jørn Karlsten
Nestleder i Fellesforbundets
Samfunnspolitiske avdeling

relevans og kvalitet i fagopplæringen. En viktig gjennomgang som må følges opp med at alle fylkeskommuner sikrer god kvalitet på dette arbeidet.

I denne spalten vil 4 håndplukkede debattanter få fritt spillerom til å ytre seg om emner knyttet til utdannings-politikk. Innleggene vil være personlige, men sannsynligvis preget av den enkeltes ståsted. Debattantene står fritt i valg av tema, men bør ikke bevege seg for langt fra yrkesfagenes verden. Angrep på andres meninger er ikke tillatt, man må nøye seg med å fremme sine egne tanker.

FAGARBEIDERENS KOMPETANSE ER UNIK OG AV HØY KVALITET

I disse dager foregår det et Norgesmesterskap for unge fagarbeidere i Trondheim. Første gang jeg var til stede på et slikt mesterskap, opplevde jeg en verden av høy kompetanse. Min begeistring var nærmest euforisk. Jeg har fremdeles bilde av en ung gutt som jobbet med å lage et uterom bestående av et flott grøntanlegg og brostein. Med mitt amatørblikk kunne jeg se en sammensatt kompetanse; evne til planlegging, helhetstenkning, regnekunnskap, presisjon – og ikke minst sans for det vakre! Høy og viktig kompetanse. Likevel et lavstatusyrke? I hvert fall er det slik yrkesfagsutdanninga altfor ofte omtales. Det kan være flere årsaker til det. I dag trues statusen i en del fagområder av sosial dumping. Det er for lav prioritering av yrkesfagene fra politisk hold, og trua på at akademisk utdanning gir de største mulighetene har fått feste seg over lang tid.

Næringslivet trenger kompetansen, det offentlige trenger kompetansen og Norge som nasjon trenger en sammensatt kompetanse. Det sies derfor ofte at vi må snakke opp yrkesfaga. Jeg opplever altfor mange som ikke snakker om fagkompetansen de representerer, men om hvordan de skal verdsettes gjennom å kunne tilpasses høyskole- og universitetssystemet. Men er det eneste vei? Ofte høres det slik ut.

Tilbake til anleggsgartneren. Det er ikke lite han skal lære; forståelse av estetikk, selvstendighet, samarbeid, material- og naturkunnskap mm. Som i de fleste yrkesfag representerer utdanninga høy kompetanse basert på fagenes egenart. Jeg ønsker meg mer fokus på å synliggjøre og utvikle denne kompetansen på egne premisser. Fagutdanning må ikke vurderes ut fra om man kan gå videre til høyere utdanning, men ut fra sin egenverd.

Evy Ann Eriksen
Sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet

NYSGJERRIGHET ER EN DYD

I forrige nummer av YRKE var det mange artikler om varehandelen. Det er fremdeles et stort behov for mer kunnskap om Norges største private sysselsetter - 14 prosent av alle sysselsatte i Norge jobber her og 30 prosent av alle sysselsatte under 25 år. Ingen annen sektor setter så mange i arbeid med unntak av helse og omsorg. Litt synd da at de fleste reportasjene handlet om kun én av bransjene – dagligvare detalj. For varehandelen er så mye mer. Det handler både om grossist- og detaljistledd, om transport og distribusjon, om rørhandel og byggevare, om interiør og brede vareutvalg, om sport, klær, sko og fritid, om dagligvare og service-handel, om tradisjonell butikkdrift og om netthandel; for å nevne noe av mangfoldet.

Vi i Virke organiserer alt sammen, og det er derfor vi er så ydmyke for at «one size does NOT fit all». Vi har ambisjoner om å etablere

og videreutvikle en mye tettere kopling mellom skolesystemet og handelen, men da må vi ta oss tid til å lytte til et mangfold av stemmer og et konglomerat av behov.

Vi har tatt initiativet til tre ulike prosjekter for å finne ut mer om hvordan ULIKE deler av varehandelen kan bli en mer integrert del av videregående opplæring. Derfor undersøker vi nå:

- Hvordan det er mulig å lage ny utdanning som kopler håndverk og salg – eksemplifisert gjennom at Plantasjen og Natur videregående skole lager en ny gartnerutdanning
- Hvordan kjøpesenteret som felles arena kan benyttes aktivt for å legge til rette for gode vekslinger mellom skole og bedrift og der flere kan dele på ansvaret med å være lærebudrift samtidig som ny kjøpesenterkompetanse utvikles – Herkules er forsøkskanin.
- Hvordan kjedeskolene i ulike deler av vare-

Inger Lise Blyverket
Leder • Arbeidslivspolitikken VIRKE

handelen kan bli det nye fundamentet for en fagopplæring som både elever, foresatte, lærere OG varehandelen selv ønsker å satse på.

PØLSER OG POLITIKK

Disse to artiklene ble dessverre kreditert feil forfatter i forrige nummer av Yrke. Derfor tar vi dem med på nytt.

PARTENES INNFLYTELSE PÅ FAGOPPLÆRINGEN MÅ STYRKES

Vi har et betydelig potensiale i å styrke partenes innflytelse både gjennom Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og gjennom de faglige rådene. SRY og de faglige rådene er rådgivende organ ovenfor utdanningsmyndighetene. De representerer den viktigste ressursen innen våre faglige ansvarsområder i fagopplæringen. SRY som et rådgivende organ på mer overordnede spørsmål overfor Kunnskapsdepartementet. De faglige rådene som rådgivende organ både overfor Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet med fokus på forhold som er spesifikt for det enkelte utdanningsprogram. De faglige rådene har et særlig ansvar i å holde utdanningsmyndighetene oppdatert om endringer innen sine fagområder. Jeg har med interesse lest utviklingsredegjørelsene fra de faglige rådene. Formålet med utviklingsredegjørelsene er å få fram en samlet oversikt over endringer i bransjene som kan ha

betydning for opplæringstilbudet. Noen fag har flere søkere enn det er læreplasser, mens andre fag har flere læreplasser enn det er søkere. Noen fag og noen utdanningsprogram har dårlig attraktivitet mens andre bransjer gir signaler om at fagene har begrenset relevans og at næringslivet i stedet benytter ufaglært arbeidskraft. Andre bransjer har stort og voksende innslag av arbeidsinnvandrere og innleid arbeidskraft og søkingen til læreplasser stuper. Eksemplene viser forskjelligheten i de utfordringene vi står overfor. Fagopplæringssystemet er et komplekst system som må møtes med faglig og politisk skreddersøm tilpasset de ulike utfordringene. De faglige rådene og SRY vil og må være avgjørende bidragsyttere i et tett og mer effektivt samspill med utdanningsmyndighetene for at denne skreddersømmen skal falle på plass. Først da kan vi snakke om et mulig yrkesløft.

Rolf Jørn Karlsen
Nestleder i Fellesforbundets
Samfunnspolitiske avdeling

TAUS KUNNSKAP, ELLER KUNNSKAPSLØSHET?

De fleste ganger jeg møter på noen som bruker begrepet «Taus Kunnskap» som en beskrivelse på den faglige kunnskapen en fagarbeider besitter, får jeg en sterk trang til å «trekke min pistol». Taus kunnskap er den ikke helt korrekte oversettelsen av «Tacit knowing» fra Michael Polanyis bok *The Tacit Dimension* (1967). Misforstå meg rett, taus kunnskap finnes. Et hvert menneske vet mer enn det kan sette ord på. Taus kunnskap finnes uten tvil også i de praktiske yrkesfagene. At en erfaren pølsemaker eller baker faktisk kan lukte at farsen og deigen mangler salt, eller mureren justere en mørtel tilpasset tørketemperatur og luftfuktighet, er åpenbart en kunnskap som mangler språk. Men det jeg reagerer på er tendensen til å beskrive fag- og yrkesutdanningen som en blanding av praktiske ferdigheter og taus kunnskap. Mange av oss steilet når det ble gjort forsøk på å fjerne begrepet yrkesteori ved

innføringen av Kunnskapsløftet, samtidig som man snakket varmt om den tause kunnskapen. Språk er makt. Det snakkes velmenende om «kloke hender» og om «å ha det i hodet eller i hendene». Hva mener man egentlig å si? At noen kan bygge et hus, legge opp et elektrisk anlegg, reparere en bil eller tilberede en treretters middag til hundrevis av gjester uten å bruke hodet? Fagarbeid er intellektuelt arbeid, det kreves både fagspesifikke praktiske ferdigheter og teoretiske kunnskaper for å utøve et yrkesfag. Å tenke noe annet er historieløst, kunnskapsløst og respektløst. I tillegg til dette må fagarbeideren tilegne seg fagets tause kunnskap, slik også juristen, statsviteren, pedagogen eller veterinæren må i sine yrker. Taus kunnskap må en tilegne seg i alle fag og yrker. Og dere, er det ikke bedre å bruke det rette ordet på den tause kunnskapen, nemlig.. Erfaring?

Espen Lynghaug
Spesialrådgiver Utdanning og Kompetanse
NHO Mat og landbruk

TEKST: JØRGEN MOE

FOTO: PRIVAT

HENDENES KUNNSKAP

I vår fikk jeg en utfordring av rektoren på den stolte yrkesskolen på Ringerike – Hønefoss videregående skole. Vil du holde hovedtalen for året avgangselever, var spørsmålet. Uten yrkesfaglig bakgrunn tok jeg fatt i litteraturen for inspirasjon, og det var da jeg snublet jeg over en liten bok skrevet av en dansk murer og forfatter, Mattias Desfaye. Boka heter «Kloke hender», og det var tittelen som fikk meg til å stoppe opp. Boka kan forstås som et nødsrik på vegne av håndverksfagene. Desfaye mener at vi ikke lenger ser den kunnskapen som ligger i de kloke hendenes praktiske arbeid.

I alle viktige byggverk, enten det er den nye Hønefoss videregående skole, Nidarosdomen eller det skandinaviske jernbanelinjet, er det umulig å fastslå helt hvor ingeniøren og arkitekten slutter og hvor

håndverkeren begynner sitt arbeid. Det er samarbeidet mellom kloke hoder og kloke hender som har skapt disse imponerende konstruksjonene.

Ikke all viten er tilgjengelig gjennom språket – mye er gjemt i kroppen og kan bare formidles gjennom hendene. Denne tause kunnskapen opptar også teoretikere som Rune Slagstad, i «Kunnskapens hus» og Lena Lindgren i en spennende artikkel i Samtiden. Men, som Desfaye sier, hendenes viten må jevnt og bevisst overføres fra generasjon til generasjon. Hvis ikke, går den tapt. Vi må ha en bevissthet om historisk kontinuitet - at vi bygger på tidligere generasjoners kunnskaper og etterlater oss en arv til neste generasjon.

Et trekk ved både den samfunnsmessige forståelsen vår og følelsen av historie-

løshet, er imidlertid en manglende evne til å gjenkjenne og anerkjenne den soliditeten som ligger i hendenes kunnskap.

Tilbake til innledningen og møtet med elevene på Hønefoss videregående skole ved skoleslutt. Jeg snakket til dem som de skal bygge hus og veier, transportere varer, klippe hår og reparere biler. Jeg snakket med dem om at uten dyktige fagarbeidere stopper Norge (Og sa til dem at det er noe vi alle vet!) , og at derfor må fag- og yrkesopplæringen være sterk, og flere bedrifter både i det private næringsliv og i stat og kommune må tilby lærlingplasser. Dette innser Kunnskapsdepartementet og partene i arbeidslivet. De undertegnet i 2011 en samfunnskontrakt med det mål å øke lærlingplasser med 20% innen 2015. For å nå målet må mye gjøres.

Fagkunnskap som må formidles, bevares og utvikles over lang tid, krever utholdenhet av både utøver og omgivelsene. Det kan se ut som om korttidsperspektivet i dag til og med er nedfelt i våre offisielle strukturer og i vår politiske kultur. Vi har årsbudsjetter og korttidsplaner, og vi legger mer vekt på å finne på nytt enn å vedlikeholde. Fleksibilitet og endringsberedskap har bedre klang enn faglig soliditet og varighet. Jeg mener vi kan se noe av yrkesfagernes problem i dag i dette perspektivet.

Etter møtet med de unge yrkesfagelevne spør jeg meg også om utdanningshierarkiet har en for smal forståelse av kompetanse, der yrkesfagene og fagopplæringen er skjøvet i bakgrunnen for teoretisk utdanning og en akademisk læringskultur. For yrkesfagernes vedkommende har mye av den offentlige diskusjonen handlet om frafallsproblematikken. En stor del av elevene innen yrkesfag fullfører ikke videregående opplæring, og en del yrkesfag daler i popularitet og status. Og dette er en katastrofe – også for Ringerike.

Desfaye har en klar oppfatning av hva håndverksfagene trenger – en oppfatning som jeg deler: ikke mer teori, men mer praksis. De må få sterke faglige læringsmiljøer og mer praktisk trening. I sporten eller dansen eller sjakken har vi ingen problemer med å forstå dette. Selv de største talentene må ha enorm

praktisk øvelse hvis de skal bli mestere. Det går ikke an å lese seg til en god fotballfinte eller en god hårklipp.

Som Desfaye sier det, skolens neglisjering av praktisk arbeid og godt håndverk, og vårt snevre kunnskapssyn, truer kulturgrunnlaget for vårt samfunn. Tankevekkende!

I høst ser jeg at mange prøver å starte en grunnleggende debatt om yrkesfagene. Noen eksempler: Jonas Gahr Støre oppfordrer oss til å «framsnakke» dem. En artikkel i Samtiden ber oss at vi istedenfor å snakke om dumme elever bør tenke over om vi har et dumt kunnskapssyn. «Vi må avlive myten om at yrkesfagene kun er for de teorivake», sier NHO's kompetansedirektør Are Turmo. Vi leser også: «Teorisyndromet

truer en bærekraftig utvikling» og «LO ber om et yrkesfagløft.».

I Ringerikes Blad i høst oppfordrer Kristine Banggren oss til «å slå et slag for yrkesfagene.» i kronikken ”Bare elektriker”, for som hun sier det «Norge må ikke bli et samfunn delt inn i sosiale sjikt på grunnlag av type kunnskap eller utdanning.» Den dyktige, unge skribentens innlegg fikk flere av oss til å tenke på hvordan vi så på yrkesfagene. Meg selv inkludert.

Ifølge Statistisk sentralbyrå vil vi i 2030 mangle opp mot 90.000 fagarbeidere i Norge. Et forholdsmessig anslag for Buskerud kan da være omtrent 4.500.

Selv om dette er usikre tall for framtida, er det behov for å gjøre noe. For til tross for etterspørselen, mener mange at yrkesfag har lav status. I et tilsvarende svar til Jonas Gahr Støre skriver en ung lærling i industrimontørfaget om dette. Han møter fordommer og manglende kunnskap om yrkesfagene. Men samtidig er han sikker på at utdanningen gir ham gode framtidsmuligheter og gjør ham etterspurt på arbeidsmarkedet. Det spesielle med hans innspill er at han legger vekt på elevenes behov for også de teoretiske fagene. «Selv om vi skal skru bil og passe små barn, trenger vi også å

utvikle oss intellektuelt. Og skolen må sette oss i stand til å bli aktive i samfunnet ...» . «Intellekt og håndverk går godt sammen.»

For å skaffe meg et mer konkret bilde av situasjonen for yrkesfagene på Ringerike, har jeg studert Buskerud fylkeskommunes tilstandsrapport 2014. Som skoleeier skal fylkeskommunen vurdere situasjonen i alle sine skoler. Noen nøkkelord fra rapporten om Hønefoss videregående skole kan vi lese med glede: Gode til å jobbe sammen og involvere, utviklingsorienterte, opptatt av alle elevgrupper, godt arbeidsmiljø for elever og lærere, samkjørt, prioriterer og har planmessighet i arbeidet, sterke på prosess i utviklingsarbeidet, god struktur og systematikk. Rapporten sier imidlertid samtidig at

skolen har en vei å gå når det gjelder egen markedsføring i lokalsamfunnet. Målet for et slikt arbeid må være å øke andelen ungdom motivert for yrkesfagene, men også å gi oss ringerikinger mer kunnskap og i neste omgang mindre fordommer.

Skolen er helt sentral i samarbeidet med næringslivet i regionen og i arbeidet med å motivere for læreplasser. Men vi er mange som må komme oss opp av godstolen, for å diskutere kunnskapskultur, søke fakta om behovene for fagkompetanse i næringene, men ikke minst jobbe for at ting skjer i praksis. Hva gjør vi, og hva har dette med Ringerike Utvikling – en regional utviklingsaktør – å gjøre? Jo, realiseringen

av alle planer for regional utvikling og nyskaping, forutsetter bred kompetanse. For å forbli i Desfayes bilde: Vi skjønner at kloke hender og kloke hoder må samarbeide – fordi en konkurransedyktig fastlandsindustri og et bærekraftig næringsliv ikke kan utvikle seg hensiktsmessig med den skjevfordeling mellom teorifag og manuelle fag som vi har nå.

Om det er en ting jeg ønsker å huskes for i mitt arbeid med regional utvikling, så er det unike samspill, og nettopp samspillet mellom de kloke hodene og de kloke hendene. Dette er kanskje det viktigste vi gjør for verdiskaping og bærekraftig utvikling.

Derfor er dette min invitasjon til samspill og samarbeid. Jeg ønsker å bidra til å utvikle nye og eksisterende møteplasser slik at viktig kunnskap ikke går tapt. Vi ønsker å bringe sammen unge mennesker, fagarbeidere, mestere og mennesker med årelang erfaring i håndverksfag. La oss være de som bygger ned det kunstige statusgapet mellom teoretisk og praktisk kunnskap. Det er ikke bare lønnsomt. Det er helt nødvendig.

Mitt eget oppgjør, med min ubevisste holdning, tok jeg etter at jeg forstod hvordan jeg hadde peilet egne barn inn på en akademisk løpebane. Min seks år gamle sønn stilte til skolestart i høst med full teoretisk verktøykasse bestående av språk-, bokstav-, lese-, tall- og samfunnsforståelse. Verktøykassen hjemme i garasjen var av typen ”Knerten” og mest egnet for lek.

“..vi er mange som må komme oss opp av godstolen

“...unike samspill mellom de kloke hodene og de kloke hendene

FOSEN VIDEREGÅENDE SKOLE

MANGE FAGMILJØ – STORT MANGFOLD

Lærer Viggo Selen i inngangspartiet på Fosen vgs

Fosen videregående skole ble til høsten 2000 ved at de to skolene Fosen - og Ørland videregående skoler ble slått sammen. **Ørland Meieriskole** ble opprettet 15. februar 1894. Dette var i en periode med sterk vekst i antall meierier og behovet for opplæring var stort. Den første meieriskolen ble anlagt på Ellingaard i Østfold i 1867. Skolen var drevet av staten og hadde egne læreplaner. Ved reform- 94 oppsto et behov for endring, i og med at første år ved meieriskolen ble erstattet av VKI industrielle næringsmiddelfag. Høsten 1998 ble det startet et omstillingsprosjekt for å meisle ut framtida til Norges eneste meierifaglige opplæring.

Hovde Husmorskole ble startet opp med sitt første kurs med 15 elever og 5 ansatte i august 1923, etter en prosess for å få i gang en organisert opplæring av husmødre fra 1865, da landets første husmorskole ble opprettet på Abildsø i Østre Aker i Akershus. Under annen verdenskrig ble skolen evakuert to ganger og midlertidig drevet på Øyum i Orkdal. Fra 1976 ble skolen lagt om og fikk navnet Hovde Videregående skole. **Ideen om en yrkesskole** i Fosendistriktet ble reist allerede i 1950. Ti år senere sto skolen ferdig. Fosen Yrkesskole var skolens navn fra starten. Det var en inter-

kommunal skole der 20 kommuner var med. I sitt første skoleår som tok til 5. september 1960, hadde skolen 48 elever, fordelt på tre linjer: jern- og metallarbeider, snekkere og kjole og draktsøm. Fra 1. januar 1976 endret skolen navn til Brekstad Videregående skole. Sjøl om de to skolene hadde hatt felles administrasjon fra 1. juli 1977, ble de først slått sammen fra 1. jun 1981. Ørland Videregående skole ble det nye navnet. I en periode fra 1976 til 1990 var det en landbruksklasse under Skjetlein

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

FOSEN

landbruksskole som ble drevet som en sjølstendig enhet lokalisert til skoleanlegget på Brekstad. Fra 1990 ble også denne inkludert i enheten Ørland videregående skole.

Fosen Gymnas ble opprettet i 1967

som et «samlegymnas». Samlegymnas-komiteen ble opprettet i mai 1962 av Sør-Trøndelag fylke. Gymnaset var bygd opp som linjegymnas med reallinje og engelsklinje. Fra 1977 ble navnet endret til Fosen Videregående skole.

Så i 1999 ble det besluttet å slå sammen Fosen videregående skole og Ørland videregående skole til en enhet som fikk navnet Fosen Videregående skole.

Dagens situasjon

Fosen videregående skole ligger i tettstedet Botngård i Bjugn kommune like ved den kommende hovedmilitærflyplassen på Ørland. Dette er omtrent ytterst i Trondheimsfjorden. Man kommer enklest dit ved å ta hurtigbåt fra Trondheim til Brekstad og så buss eller bil i 15 minutter.

Skolens nye og moderne bygning sto ferdig og ble tatt i bruk i januar 2007. Lokalene er bygget av Bjugn kommune, og kommunen står også som foreløpig eier av bygningen. Bygningen inneholder klasserom, auditorium, atrium, verksteder, kontorer, kantine, bibliotek og kultursal.

I tillegg til lokalene i skolebygningen

benyttes også Bjugnhallen og Fosenhallen rett ved siden av skolen i undervisningen. Skolen har et eget ressurscenter; Fosen Ressurs.

Fosen vgs har et bredt tilbud med 9 av 12 utdanningsprogram etter Kunnskapsløftet, og er dermed den videregående skolen i Sør-Trøndelag fylke som har det bredeste tilbudet på VG1-nivå. Dette betyr at vi har en svært kompleks skole med mange fagmiljø som sikrer et godt skoletilbud til de fleste ungdommer. Skolen har i år ca 410 elever, ca 80 lærere inkludert skolens ledergruppe, og ca 20 andre ansatte. Rektor på Fosen vgs er Øystein Bakken.

- Det er i dag veldig vanskelig å rekruttere yrkesfaglærere, forteller Bakken, som selv har yrkesfaglig bakgrunn.

Å finne en søker som har full yrkesfaglærerutdanning er helt umulig. Vi skal være heldige hvis vi får søkere med relevant fagbrev og praksis. Så skal vedkommende da ta yrkesteorie og ped innen 3 år, og det legger vi til rette for ved skolen. Når det gjelder lokaler og utstyr er vi derimot veldig godt fornøyde. Vi samarbeider med kommunen om både bibliotek, kultur/konserter og ishull/idrettshall.

Vi har også en god kantine som drives i samarbeid med RM-linja på skolen, forteller Bakken.

Rektor ved Fosen videregående skole, Øystein Bakken

Vegger og trapper er rikt dekorert på skolen

Over t.h.: Fra skolens bibliotek
Under t.h.: TIP-avdelingen er godt utstyrt

FOSEN: MELLOM FRO- HAVET OG TRONDHEIMS- FJORDEN

- Halvøya Fosen ligger på kysten av Trøndelag, nord for Trondheimsfjorden. Fosenhalvøya danner en naturlig avgrenset enhet med Frohavet i vest, Trondheimsfjorden i syd og øst, Løgnin og Namdalseid i nordøst og Namsfjorden i nord. Flatanger, som administrativt er en del av Namdalen, ligger også på Fosenhalvøya.
- Høyeste punkt er Finnvollheia (sørsamisk: Raassje) (675 moh). Toppunktet markerer grensen mellom kommunene Åfjord og Namdalseid.
- Distriktet har et samlet areal på 3 446 kvadratkilometer og 24 491 innbyggere (1. januar 2012 SSB), dersom man tar utgangspunkt i de sju kommunene som utgjør *Fosen næringsregion* og deltar i *Fosen regionråd*, nemlig Rissa, Ørland, Bjugn, Åfjord, Roan og Osen i Sør-Trøndelag og Leksvik i Nord-Trøndelag
- Brekstad er den eneste byen på Fosen, og ligger i Ørland kommune.

TANA VIDEREGÅENDE SKOLE

VERDENS NORLIGSTE “LANDBRUKSSKOLE”

TANA

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

Fra venstre lærer Bjørn Munkebye, ass. rektor Dag Flage, elevene Renato og Malin

Lokalt kalles skolen bare Landbruksskolen. Offisielt heter den Tana videregående skole. Skolen har spesialisert seg på programområdet naturbruk og videre inn mot landbruk, arktisk landbruk. For her er vi langt nord.

Viktig for næringen

Om skolen rent formelt ligger innafor grensa for Arktis kommer an på hvilken

definisjon man bruker. Men at skolen er viktig for landbruket i Finnmark er assisterende rektor Dag Flage helt sikker på.

- Vi kan dyrke masse her som kanskje overrasker noen. Jordbær, gulrøtter, purre, bærbusker, sommerblomster for å nevne

Tana videregående skole

noe. Men man må vite hvilken sort man skal velge og så må en del dyrkes under duk. Vi har egen økohage og så driver vi vedproduksjon basert på lokal skog. Vi dyrker selvsagt gras som skal være fôr til dyrene (tørrhøy og rundballer).

Korn kan vi kun dyrke som dekkvekst sammen med gras og så slå det til for mens det fortsatt er grønt. Kornet rekker ikke å bli gulmodent slik at vi kunne fått mel.

Ellers har skolen mange husdyr. Vi har 40 sauer på vinterfor, 21 melkekyr og 30 slakteokser, 5 hester pluss at elevene kan ha med seg egne hester til skolen.

Elevene lærer også litt om forskjellige fiskemetoder i Tanaelva rett ved siden av skolen. Drivgarn, stångarn og stengsel, ved siden av stangfiske selvsagt. Da er det skolens egne lærere som bruker sine fiskerettigheter. Vi som bor her betaler bare 150 kroner året for å fiske. Folk fra andre steder må betale kr 300 pr døgn, forteller Flage.

Dag Flage har jobbet ved Landbruks-skolen siden 1985 og liker seg veldig godt. Han er utdannet landbrukstekniker i tillegg til økonomisk/administrativ utdanning fra høyskolen i Alta.

- Vi er totalt 31 ansatte hvorav 10 er lærere og 5 er lærlinger. På et såpass stort gårdsbruk kreves det driftspersonale. Og i og med at de fleste av de 35 elevene bor på skolens internat, så er det ansatt kantinepersonale og selvsagt renhold. Alle lærerne bor i nærmiljøet.

Framtida

Skolens framtid har vært diskutert i veldig mange år, og Flage mener det sliter litt på personalet og virker negativt inn på rekrutteringen at politikerne ikke kan «frede» skolen for en periode.

- Næringen i fylket er veldig positive til skolen. Det finnes ikke andre opplærings-

TANA VIDEREGÅENDE SKOLE ble grunnlagt i 1918. Siden alle med vett og forstand i behold, skjønte at det ikke gikk an å drive landbruk i Finnmark – måtte skolen hete "Skolen for Finnmarkens næringsliv". Skolen lå ca 500 m nord for der den ligger i dag, ved innkjøringen til nabogården.

Stortinget bevilget kr 150.000,- til kjøp av eiendommen "Birkelund" og til å bygge nødvendige hus og reparasjon av hus som allerede var på eiendommen. Først rundt 1923 ble skolen omdøpt til "Finnmark Landbruksskole". Dette navnet beholdt skolen helt til Finnmark Fylkeskommune overtok i 1994. Da ble skolen omdøpt til Tana videregående skole / Deanu joatkkaskuvla.

Under krigen ble skolen okkupert av tyskerne. Da tyskerne dro i 1944 ble alt unntatt det gamle sommerfjøsset, brent. Først i 1956 startet driften opp igjen og det første kullet som ble uteksaminert etter krigen var ferdige til jul i 1956. Den gang var "jordbrukskursene" som de het, på ett år. I tillegg til landbrukskurs var det før krigen også snekkerkurs, skipperkurs, husmor-skole mm.

Etter krigen har det stort sett vært naturbruksrelaterte kurs ved skole – både på heltid og på deltid.

Helt fram til landbruksskolereformen i 1989, da agronomutdanningen ble treårig, foregikk det undervisning om sommeren. I Finnmark kan vi risikere at elevene ikke har fått kjøre våronna ferdig ved skoleslutt

i juni. Derfor endret vi på nytt skoleåret for agronomelevne, sommeren 2000.

Det innebærer at de begynner på sitt siste skoleår ca 1. juli og er ferdig ca 1. mai. Fra og med 2008 i år deltar også elevene som går Vg2 Hest og hovslager, i slåtta. Dette for å nå de læreplanmålene som har med dyrking og høsting av for til hest.

Elevene som arbeider om sommeren får en studietur som en slags lønn for arbeidet. Vg3 elevene har de siste årene reist på en utenlandstur for å oppleve jordbruk i andre deler av Europa.

Skolen har i dag 31 ansatte og 35 elever fordelt på 6 klasser. 26 elever bor på internat. Verdens nordligste "landbruksskole". Naturbruksskole for deg som er interessert i landbruk, hest, hund og naturen. Tana videregående skole er godkjent lærebedrift innenfor flere fagområder.

Pr dato har vi lærlinger i:

- hestefaget - 3 lærlinger
- hovslagerfaget - 1 lærling
- institusjonskøkk - 1 lærling
- renholdsoperatørfaget - 1 lærling

Skolen tar inn lærekandidater til andre fag der man har kompetanse.

Fra skolens web

alternativer innen arktisk landbruk. Det går nok an å si at landbruket i Finnmark til en viss grad er avhengig av at denne skolen videreføres. Porsanger, Alta, Tana og Sør-Varanger er jordbruksområder i Finnmark som får fagfolk fra denne skolen.

I tråd med det har vi satt i gang en rekrutteringskampanje som vi kaller «superenkel forskning». Superenkel forskning viser at alle må ha mat. Skal vi som bor i denne delen av landet kunne produsere noe av maten vår i landsdelen, så må noen dyrke den. Og det lærer de her.

1 Fjøset

2 Hester på beite

Vi reiser rundt på ungdomsskoler i fylket og forteller om utdanningen, yrkene og mulighetene. Det er dessverre ikke alle rådgivere som vet nok om dette, mener Flage.

- I tillegg legger vi til rette for at alle aldersgrupper skal kunne følge undervisningen på skolen, vi har nok en del eldre elever enn vanlig på vgs, og så har vi selvsagt noen som trenger spesiell tilrettelegging.

Etter 3 år på skolen er du agronom. Da er en mulighet å jobbe innen landbruk og mange av elevene skal overta egen gård. Noen skal jobbe med hest og noen med andre beslektede yrker. Elevene har også mulighet for å ta generell studiekompetanse. Da kan man også søke seg videre til NMBU (Norges miljø- og biovitenskapelige universitet) på Ås, eller andre høyskoler / universitet.

Fra neste år ønsker vi å kunne tilby hundelinje her ved skolen. En to / flere av lærerne har vært med i Finnmarksløpet og er aktive hundekjørere. Marianne Dahlen har laget utkast til læreplan som er sendt til godkjenning. Det vil eventuelt bli en landslinje. Målsettingen er å etablere dette som en landslinje – Dette vil bli tatt opp i hovedutvalget for kompetanse (HUK) i november.

Finnmark fylkeskommune er med i en forsøksordning med fagbrev innenfor landbruket. Dette betyr at elevene følger en 2+2-modell i stedet for 3 år på skole. I tillegg deltar skolen i en utprøving med vekslingsmodeller – utprøving av kombinasjon mellom skole og læretid.

3

4

5

3 Slakting og partering av husdyr er en del av pensum

4-5 Fra personalrommet. Tillitsvalgt Tonje Kristine Halvari til høyre på bildet til venstre.

Ved, bonde og hest.

Ute i verkstedet treffer vi elevene Malin og Renato og lærer Bjørn Munkebye. De har drevet vedproduksjon på formiddagen. Nå er alt ryddet bort og lunsj venter før det blir teoriundervisning resten av dagen. Malin og Renato går på andre året på linja Landbruk og de skal begge bli bønder. Renato fleiper med at det nok blir på samme gård. Skjeve øyekast og smil røper at dette kanskje ikke bare er fleip...?

Skolen har en egen vedmaskin som de tre viser YRKE. Det er en lang sak der man dytter tømmerstokkene inn i den ene enden og får veden ferdig i sekker i den andre. Skolen selger ved, men ikke i stor målestokk. Dette er først og fremst opplæring. Munkebye underviser elevene i matematikk, kroppsøving og naturforvaltning/skogbruk.

- Elevene lærer en del grunnleggende teknikker og HMS og bruk av traktor, motorsag, vedmaskin og annet maskinelt

utstyr som er relevant for et gårdsbruk.

Hest

For Saara Susanna Henriksen er det hest som gjelder. Hun har fagbrev i hestefaget fra før, men nå tar hun fagbrevet i hovslagerfaget. Hun er en av skolens lærlinger.

- Hovslager er et tungt yrke, du må være sterk i hele kroppen og være flink til å lære deg teknikker og riktige stillinger. For meg er det helt sikkert at jeg vil leve av hest. Og hovslagere er ettertraktede, mener Saara.

- Hoven på en hest er veldig fascinerende. Den er i konstant utvikling og krever konstant stell. Og det er fullstendig avgjørende for bruken av en hest at hoven er i god stand.

Jeg kan lage hestesko og søm på egen hånd, men det vanligste er å kjøpe ferdige som så blir tilpasset den enkelte hesten.

Jeg har egen stall på gården i en sidedal til Tanadalen. Planen er å drive hovslageri der, slik at kundene i størst mulig grad kommer til meg. Men det blir nok en del reising også.

Sjølberging i villmarka.

Gard Ulven er litt eldre enn de fleste elevene og skiller seg litt ut med et langt brunt skjegg. Gard er født og oppvokst sørpå, men bor nå i Finnmark på 3. året. Han har prøvd å bo i telt i Finland i 9 måneder og føler at villmarkslivet kanskje er det som passer ham best.

- Drømmen er egentlig å klare å være sjølberga på flest mulige områder og kunne bo på et lite småbruk i Nord-Canada sammen med kjæresten min. Jeg vil ta fagbrev som hovslager, slik at vi skal kunne ha de dyra vi trenger og dyrke mesteparten av den maten vi trenger. Jeg vil i størst mulig grad unngå å bli en del av forbrukersamfunnet, sier Gard.

TANA:

KNUTEPUNKT I ØST-FINNMARK

Tana (nordsamisk: Deatnu, kvensk: Tenö) er en kommune i Finnmark og et geografisk og kommunikasjonsmessig knutepunkt i Øst-Finnmark. Kommunen grenser i nord til Gamvik og Berlevåg samt møter Båtsfjord i ett punkt, i øst til Nesseby og Vadsø, i sør til Karasjøk og Utsjøk i Finland, og i vest til Porsanger og Lebesby. Tana har 2883 innbyggere. Kommunen hører til Forvaltningsområdet for samisk språk.

Med sine 330 km er elva Tana Norges 3. lengste elv og danner riksgrense mellom Norge og Finland. Tana er en trespråklig kommune, det snakkes norsk, samisk og finsk. På motsatt side av Tanaelva ligger kommunen Utsjøk i Finland.

De viktigste næringene i Tana er jordbruk, reindrift, bergverk, bygg/anlegg og tjenesteyting. Grensepassering til/fra Finland skjer ved Polmak og over Samelandsbrua ved Utsjøk. Tana bru ble bygd i 1948 og har et hovedspenn på 195 meter. Den er Norges lengste myke hengebru.

E75 og E6 går gjennom kommunen. Befolkningen har en sysselsetting pr næring som ligger nær landsgjennomsnittet bortsett fra at flere jobber i primærnæringer: Primærnæringer 21% (9%), sjøfart og samferdsel 7% (7%), industri/bergverk og bygg/anlegg 24% (29%), tjenesteyting 48% (55%). (Landsgjennomsnitt i parentes).

Av kjente folk som kommer fra Tana, kan nevnes:

Reidar Hirsti (1925-2001), formann i AUF 1955-58, sjefredaktør i Arbeiderbladet, programredaktør (NRK), forfatter
Nils Utsi (1943-), skuespiller
Martin Schanche (1945-), rallycrosskjører, Hanne Ørstavik (1969-), forfatter
Helga Pedersen (1973-), fylkesordfører, statsråd 2005-09, nestleder i Arbeiderpartiet fra 2007, stortingsrepresentant fra 2009
Kristin Størmer Steira (1981-), skiløper (pr. 2014 bosatt i Oslo)

JESUS

Lærer Merete Aarstein Embretsen
med utfoldet danserdrakt

PÅ LØRENSKOG

TEKST OG FOTO:
PETTER OPPERUD

- Det begynte med Jesus på Lørenskog. Slik ville de fire jentene starte når de engang var blitt berømte og skulle intervjues om sitt liv. Egentlig handler det om kostymene til oppsetningen av Jesus Christ Superstar på Lørenskog Kulturhus.

- Det var kulturhussjef Ola Beskow som tok kontakt med skolen, forteller avdelingssjef Lisbeth Lauritzen.
- Han ville sette opp Jesus Christ Superstar på Lørenskog kulturhus og ville ha med lokale ressurser fra starten av. Lørenskog Videregående har et faglig sterkt miljø på Design og tekstil. Beskow ville opprinnelig at vi skulle ha ansvar for både design og kostymeproduksjon. Etter hvert ble det klart at det ble best om vi i hovedsak tok kostymeproduksjonen, mens Gjøril Sæther fikk hovedansvar for design.

Med fra start

Lektor Torill Hammeren Møllerhagen, lektor Sigrunn Flottorp og adjunkt Merete Aarstein Embretsen er faglærerne som har hatt ansvaret for elevenes arbeid med kostymene. Embretsen holder på med master-studier ved siden av jobben.
- Vi har fått være med helt fra starten på prosjektet, forteller Møllerhagen.
- Det har ført til at vi har kunnet produsere kostymene i nært samarbeid med alle andre medvirkende. Handlingen i stykket er lagt til nåtiden, så en del av klærne er kjøpt på Fretex og tilpasset. Men en god del klær eller kostymer er sydd av oss fra bunnen av og mye er designet av elevene.

Over 50 plagg

De tre faglærerne forteller at selve produksjonen begynte i april 2014 og ble så videreført i Vg2 Design og tekstil høsten 2014. To av elevene fra Vg1-klassen, Hege og None ble med videre i Vg2 klassen.

- Vi har nok sydd over 50 plagg. Mye er sydd på stoff som har fått mønster påtrykket på Den norske Opera. Designelementene er hentet fra glassmalerier i kirker og andre religiøse byggverk. Dette har vært både silke, bomull og fløyel. Det vanskeligste stoffet har tett i tett med små røde paljetter: Her brakk mange nåler.
- En av elevene fra i fjor går nå på blomsterdekoratørlinja på Holtet vgs i

Oslo og han har laget tornekronene som Jesus har på.

Absolutt dead-line

- Arbeidet har foregått i de timene som er satt av til PTF og en del av produksjonstidene og det har vært veldig lett å koble det mot veldig mange av målene i læreplanen.

Noe som er veldig viktig er at dette har

Josephine og Hege lager vingene til danserdrakten

▶ vært et oppdrag som er helt virkelig. Dette er slike ting man driver med i yrker som springer ut fra Design og tekstil. Her har vi hatt en absolutt dead-line. Vi har hatt et budsjett å forholde oss til, og vi har kunnet/måttet samarbeide med designer, produsent og skuespillere. Så er det vel ikke til å stikke under en stol at dette har gått en del ut over normale arbeidsuker. Men det er en slags «en-gang-i-livet»-sjanse.

Lærerikt

Vi fikk med oss Hege, None, Susanne og Josephine for å høre mer om arbeidet med kostymene og om framtidsplaner. De fire var enige om at dette arbeidet hadde vært svært verdifullt og lærerikt. De mente at det å skulle lage noe som faktisk skal brukes av andre som er avhengige av at du gjør en god jobb, gir en mye større ansvarsfølelse, enn om man bare syr øvelsesklær. Noen av jentene skal være med som påkledere. De hadde selv prøvd klærne massevis av ganger under produksjonen, men var forberedt på å ha med sikkerhetsnåler, saks, nål og tråd, om noe plutselig skulle gå i stykker der og da. Men når det kom til framtidsplaner, så hadde de 4 helt ulike ting i hodet.

Motebladredaktør?

Hege, som hadde sydd danserkostymet, vil bli motebladredaktør. For å få til det, må hun ta allment påbygg neste år. Så skulle hun studere ved Central St Martins Institute i London der de har linjer for motejournalistikk og motehistorie. Dette yrkesvalget mente hun at hun hadde tatt en gang i barndommen og vært helt sikker på så lenge hun kunne huske. None hadde både designet og sydd klærne som Jesus skulle ha på seg i stykket. Mønsteret var stiliserte tornekroner. Hun skal ut i lære neste år for å ta svenne-

Lærere og elever som har jobbet med prosjektet

brevet. Deretter vil hun ta allment påbygg for å kunne studere videre innen design. Målet var å få eget designfirma en gang.

Psykolog, kanskje?

Susanne skulle bli psykolog, men ville ta svennebrevet i faget først, for å kunne ha et solid yrke å falle tilbake på, om noe skulle skjære seg. Så allment påbygg og psykologistudiet ved Universitetet i Oslo

- Jeg har alltid ønsket og kunne hjelpe folk. Og så synes jeg det er utrolig interessant å få vite mer om hvorfor vi tenker og oppfører oss slik vi gjør, forteller Susanne.

Josephine hadde ikke bestemt seg lengre fram enn til et svennebrev i første omgang, men mente at videre studier i en eller annen retning var sannsynlig etter det.

ER DU
LÆRER
OG SØKER
JOBB?

Barnehage

Grunnskole

Videregående

Universitet/
Høgskole

Lærerjobb.no

Stillingsportalen for utdanningssektoren

NÅ MÅ DET SATSES PÅ YRKESFAGENE!

Det norske samfunnet er på god vei inn i en krise når det gjelder yrkesfagene. Dette gjelder både innen helse og omsorg, frisører, og spesielt byggfagene. Vi har advart mot dette i mange år, og det vil ikke ta så veldig mange år til før dette rammer oss skikkelig.

Den som følger litt med i media, eller kjenner til hva som skjer i byggebransjen, har nok fått med seg at det ikke er utelukkende norske arbeidere de møter på en byggeplass. I mange år har vi sett at byggebransjen har måttet hente utenlandsk arbeidskraft inn for i det hele tatt få bygget noe i dette landet.

Selvsagt skal vi være glad for at noen kommer over landegrensene for å opprettholde framdriften i byggebransjen, men ikke på litt lengre sikt.

Det bør ringe en bjelle, eller lyse et blått lys etter hvert, for dette kan ikke fortsette. Et blått-blått lys er dessverre ikke det beste for byggebransjen, i alle fall ikke sett fra et

utdanningsperspektiv. I Hordaland har vi lenge sett hva de blå-blå gjør med utdanningen når det gjelder byggfagene. Med enkle midler og uforståelige vedtak i Fylkeskommunen bygges utdanningen for byggfagene ned i stedet for opp! Selv fag som formelig skriker etter lærlinger, som rørleggerfaget, velger fylkeskommunene totalt å overse.

I samarbeid med «OPPRØR», Opp-læringskontoret for Rørleggerfaget, har vi i skolen prøvd å få politikerne til å innse at behovet for lærlinger er stort. Bare når det gjelder Stor-Bergen er det behov for ca 60 nye lærlinger HVERT år framover. Likevel mener politikerne at det må være mer enn nok at det finnes to klasser som tilbyr denne utdanningen i HELE Hordaland Fylke.

Skal vi få norske byggeplasser til å få flere norske bygningsarbeidere, MÅ vi få norske ungdommer til å søke en utdanning innen et av de mange flotte byggfagene! Alt for mange norske ungdommer skal i dag unngå skitt på fingrene, og ALLE skal

ha en høyere utdanning, eller jobbe i Nordsjøen. ALLE kan ikke, av ulike årsaker, ta en høyere utdanning eller mastergrad uansett hvor mye Kunnskapsminister Thorbjørn Røe Isaksen ønsker det. Eller som jeg leste i en artikkel i Ringerikes Blad, er det overveiende sannsynlig, rent statistisk sett, at du med mastergrad får flere ganger bruk for en elektriker, enn elektrikerens deg!

ALLE kan heller ikke jobbe i Nordsjøen, da det kun er en brøkdel av ALLE som ønsker det som faktisk får seg jobb der. I tillegg har det nå blitt en del oppsigelser der ute, og som det etter mitt skjønn også vil bli flere av framover.

For å få tilbake statusen til byggfagene trengs et skikkelig stykke arbeid. Og dette arbeidet må kjøres samlet på flere arenaer. Vi må framsnakke byggfagene!

Foreldre i de tusen hjem må erkjenne at ALLE før eller siden vil få en befattning med en rørlegger, tømrer eller elektriker for å nevne noen. Det finnes faktisk utfordringer i samfunnet, Thorbjørn Røe Isaksen, man ikke MÅ ha en mastergrad får å løse! Samme foreldre må forklare dette for sine

Bernt Madsen

unge og håpefulle, at det faktisk ikke er noe negativt å jobbe innen byggebransjen, og at det er rimelig godt betalt i tillegg. Med den byggevirksomheten som det ser ut til å bli framover, vil ungdom med et yrkesfagbrev bli en etterspurt og attraktiv gruppe. Og det er ikke flaut å gå i arbeidsklær. Det viser en tilhørighet til en gruppe yrkesutøvere med kunnskaper!

Barneskolen MÅ igjen få midler til andre «fingerferdigheter» enn å lage grytelapper og forklær. Tresløyd og metallsløyd MÅ tilbake! Det var det som gjorde at undertegnede, og mange med meg, valgte et yrke med fokus på «håndferdigheter»! De unge MÅ få oppleve at det ikke er livsfarlig å få en flis i fingeren, eller at tommelen som blir blå etter et smertelig møte med hammeren, ikke detter

KEM-elever fra Åsane vgs.

av. Selvsagt vil dette koste i form av nevnte ekstra midler, men alternativene er ikke så veldig mange, og samfunnet er avhengig av yrkesfagene. Derfor må staten på banen og gi disse ekstramidlene til kommunene.

Ungdomskolene har ulike måter å løse sine prosjekter for at elevene skal få prøve seg i et yrkesvalg. Dette må systematiseres ytterligere, og gjøres mer likt skolene i mellom. De samme ungdomskolene har en del rådgivere der ikke alle har like mye kunnskap om byggebransjen. Så rådgiverne MÅ kurses!

Og her er også problemet sett i lys av konflikten som var mellom de ulike utdanningsorganisasjonene og KS tidligere i høst: - Blir det «neste gjenværende godet» læreren har i form av sin fleksible arbeids-

tidsordning, fjernet og kneblet slik KS med Per Kristian Sundnes i spissen ønsker, kan jeg ikke se for meg en strøm av søkere til framtidige Yrkesfaglærerstillinger.

Pr i dag tjener eksempelvis en bygningsarbeider såpass bra at det tar mange år med videreutdanning før en yrkesfaglærer tjener det samme. Da skal du være rimelig dedikert, og å ha et inderlig ønske om å gå ned i lønn for å bli lærer. Med andre ord MÅ lønningene i skoleverket økes, slik at vi også i årene som kommer er sikret at vi får søkere med de ønskete kvalifikasjonene til å velge en karriere som yrkesfaglærer.

Både tidligere Kunnskapsminister Kristin Halvorsen, og nåværende Kunnskapsminister Thorbjørn Røe Isaksen, viser en genuin tafatthet når det gjelder satsingen på

yrkesfagene. Her de tenkt på hva som skjer den dagen bygningsarbeiderne fra Polen, Estland, Latvia, Litauen, Tyskland, Danmark, Irland m.fl vender nesen hjem igjen? De polske timelønnene har hatt et skikkelig løft de siste årene, og hvor mange som etter hvert reiser hjem igjen gjenstår å se. Det vi med andre ord trenger nå er at ALLE blir med å slå et slag for byggfagene slik at vi er sikret at ungdommen ønsker å utdanne seg denne veien, og blir i stand til å tilegne seg den kunnskapen som skal til for å videreføre de norske byggeskikkene!

Mvh
Bernt Madsen
KEM-lærer Åsane vgs
+47 41928342

Om to år er Andrea Omberg Törnqvist (20) en svært attraktiv arbeidstaker. Selv håper hun på jobb ved lærlingebedriften Biobe AS. Sjansene for at det skal gå i oppfyllelse, er svært gode.

JENTER SATSER PÅ PLAST

TEKST OG FOTO:
TERJE HANSTEEN

FREDRIKSTAD

Andrea Omberg Törnqvist (20) føler at hun har havnet på riktig hylle. Som lærling ved Biobe AS i Fredrikstad, får hun jobbe med det hun liker. Nemlig avansert plaststøping.

Plastbedriften Biobe AS med sine om lag 55 ansatte opplever travle tider. Ordrebøkene fylles, og det kinesiske markedet er faktisk et viktig marked. Biobe AS kan pr. dags dato melde om fulle ordrebøker, da er det viktig å ha kompetente folk på plass. Om to år vil Andrea og lærlingekollega Mariell Aline Larsen (20) (som var syk da Yrke var på besøk) kunne vise til fagbrev i produksjonsteknikk. Det gjør dem svært attraktive på jobbmarkedet.

Godt ivaretatt

Andrea startet først på hestefag ved Kalnes vdg skole i Sarpsborg, men fant fort ut at hun måtte skifte beite. Dermed ble valget i stedet Glemmen vdg skole i Fredrikstad, og studieretning Teknikk og industriell produksjon. På VG2 ble valget Kjøretøy, og i august i år var Andrea i gang som lærling i produksjonsteknikkfaget. Da hadde hun allerede vært utplassert ved Biobe AS, og visste en god del om bedriften.

- Det ga absolutt mersmak å komme hit som lærling, etter å ha vært utplassert ved Biobe AS det siste året på videregående. Jeg syntes det var veldig ålreit her, og koselige mennesker. Som lærlinger blir vi godt ivaretatt, og jeg føler at jeg nå har blitt en del av gjengen. At det er et mannsdominert miljø i faget, er helt greit, forteller Andrea som innrømmer at hun var litt spent da hun begynte i høst.

- Fortsatt er det ting jeg ikke skjønner helt, men det kommer etter hvert.

Sugne på lærdom

Kontrollør og ansvarlig for lærlingene ved Biobe, May Kilevold, sier at bedriften nå har fått inn to jenter som er gull verdt.

-Vi tar inn lærlinger ettersom vi trenger akkurat den kompetansen de har. Det er jo vanskelig å finne fagarbeidere med vår kompetanseprofil, derfor ønsker vi å utdanne folk. Vi har satt opp punkt for punkt hva de skal igjennom. Vi driller dem på egen helse og sikkerhet, verneutstyr, vi gir dem opplæring i instruksjer, hvordan de skal overlevere en maskin, periodiske mål, materiallære, og hvordan de tar ut og henger opp verktøy. Så blir det en test etter jul, for å se hvordan de ligger an. Deretter blir det test hver tredje måned, forklarer Kilevold og legger til. – Nå vektlegger vi praksis ute med gutta, pluss teori på kontoret etterpå. Det er en del å sette seg inn i, spesielt ved sprøytstøping. Ikke noe verktøy er likt, og vi bruker masse ulike materialer. Jeg føler at de tar ting veldig fort, og at de er sugne på å lære. Og da kommer ting gratis.

Vinn – vinn situasjon

Andrea legger ikke skjul på at hun godt kunne tenke seg en jobb ved Biobe AS ved endt læretid. Og mulighetene for det er gode, innrømmer Kilevold.

- Jeg forventer at vi har to dyktige sprøytstøpere etter to år. Og slik det ser ut i dag hos oss, er mulighetene for jobb svært gode. Lærlingene er en ressurs for oss, og tiden vi bruker på dem er en god investering. Vi ser at de tar over mer og mer, og de blir fort selvgående på en del ting. Vi merker også at vi skjerper oss, vi lærer noe av å ha lærlinger, og hever kompetansen på huset.

-Hva kreves egentlig av de som er lærlinger ved Biobe?

-De må være nysgjerrige, og ha lyst til

å videreutvikle seg. Man må lære seg robotprogrammering og sprøytstøping, både maskin- plast teknisk blir det stadig mer avansert. I dette faget blir man aldri utlært.

-Hvor mange lærlinger høre dere kapasitet til å ta inn?

-To lærlinger er passe for oss nå, vi skal jo ha tid til dem. De skal ha spennende dager, og ikke føle at de blir overlatt til seg selv, sier Kilevold.

-Vi har tatt inn to flinke jenter som vil bli dyktige fagarbeidere, sier Kontrollør og ansvarlig for lærlingene ved Biobe AS, May Kilevold. Her sammen med lærling Andrea Omberg Törnqvist (20).

FIKK JOBB ETTER LÆRETIDEN

I fjor var Lars Tormod Olsen (21) ferdig med læretiden sin hos legemiddelprodusenten Fresenius Kabi i Halden. I dag jobber han på fulltid som fagoperatør produksjonsteknikk i samme bedrift.

-Jeg gikk to år ved mekanisk linje ved Porsnes vdg skole i Halden, før jeg startet som lærling her. Før den tid hadde jeg vært på utplassering i bedriften og syntes da at det så spennende ut. Etter to år fikk jeg fagbrevet, forteller Lars Tormod. Han innrømmer at det var mye å sette seg inn i. – Da jeg kom hit, tenkte jeg: Hvordan skal jeg klare å lære alt dette? Tiden gikk fort, og det var mye å lære på kort tid. Opplæringen var veldig bra, jeg ble godt ivaretatt og oppfølgingen var god. Allerede etter fem ukers læretid, gikk Lars Tormod over til femskiftordningen. Det betyr at han jobber tre uker og har to uker fri. Nå kunne han ikke tenke seg å gjøre noe annet. Foreløpig har han et vikariat ut året. Men han er uansett sikret jobb som operatør, hvis han mot formodning ikke kan fortsette i jobben som fagoperatør produksjonsteknikk.

Bør informere på ungdomstrinnet

-Kan du oppsummere hva du gjør som produksjonstekniker?

-Man lærer hvordan maskinene fungerer, hvordan maskinene er bygd opp, og man lærer å feilsøke. Som operatør holder man maskinene gående, mens man som produksjonstekniker blir kalt inn hvis det oppstår feil og da er det vår jobb å rette opp de feilene. Det handler også mye om vedlikeholdsarbeid og om å bytte deler. Min oppgave er altså å sørge for at maskinene på min avdeling fungerer optimalt. Det skjer stadig noe og det kan være mye å gjøre, flere maskiner kan på samme tid stå og vente på reparasjon. Så det er nok å gjøre, smiler Lars Tormod.

-Utlært? Nei, det blir man vel aldri. Om natta kan det dukke opp utfordringer, da kan jeg bli litt stressa. I verste fall stopper hele linja opp, men stort sett er det hjelp å få.

Det er tydelig at Lars Tormod er fornøyd med jobben sin, og at han trives godt. Han beskriver bedriften som spennende og mener at han fortsatt har mye å lære. Lønna er han fornøyd med og han ser på Fresenius som en framtidig arbeidsplass. Inntrykket hans er at faget han har valgt er lite kjent og at noe bør gjøres i så måte. - På videregående var det helt nytt for meg, men det gjorde det også spennende for meg. Jeg mener at man allerede på ungdomstrinnet bør informere om faget.

Mye high-tech

For ti år siden var Terje Bokerød Strand ferdig utdannet fagoperatør i kjemisk – teknisk industri, det som i dag har navnet fagoperatør produksjonsteknikk. Læreinholdet den gang og nå er svært likt, sier han.

- Det som jeg har opplevd i løpet av disse ti årene er en voldsom teknisk utvikling på utstyret, det er mer high-tech nå enn tidligere. Antall ansatte i bedriften har også nesten fordoblet seg. Det er mye nytt å lære hele tiden, med stadig nytt utstyr. Som produksjonsteknikere ha vi et stort ansvarsområde. Produksjonsteknikere våre skal dekke et stort område, mens de i andre bedrifter kan bli brukt som reine operatører. Jeg jobber selv bare på dagtid og er mer på planleggingsnivå enn på «brannslukkingsnivå». Det betyr at jeg jobber mer mot leverandører, innkjøp av maskiner og bistår

TEMA: PRODUKSJONSTEKNIKK

TEKST OG FOTO:
TERJE HANSTEEN

HALDEN

Fresenius Kabi er et godt sted å være, er disse tre karene enige om. Bedriften har vokst til å bli en av de aller største arbeidsplassene i Halden kommune. Fra v. Lars Tormod Olsen, Claes Jørgen Bøhn og Terje Bokerød Strand. ▶

LITE KUNNSKAP OM FAGET

- Produksjonsteknikkfaget er et fag som har vært stemoderlig behandlet. Det er lite fokus på faget ved videregående skoler i alle landets fylker, og derfor sliter vi litt med å få det fram.

► produksjonsteknikkerne når de har for mye å gjøre. Man kan vel sammenligne jobben min med en formannsjobb, og jeg har også faglig ansvar for lærlingene, forteller Terje som også mener at man bør sette inn støtet allerede på ungdomstrinnet med informasjon om faget.

Kompetanseutvikling

-Hvilke forventninger har dere til lærlingene dere tar inn?
- Et godt nærvær, en god orden og en god oppførsel, sier Avdelingsleder Produksjon, Claes Jørgen Bøhn, uten å tenke seg om. - Vi har vært veldig heldig med de som har vært utplassert hos oss, og det er der det starter. Vanligvis tar vi inn tre elever om våren eller høsten til utplassering.
-Hvorfor har dere valgt å ta inn lærlinger?
-Vi ønsker kompetanseutvikling i bedriften og å gi elevene muligheten til å komme seg ut i arbeidslivet. Og vi tenker jo også rekruttering til bedriften.
-Får dere det utbyttet dere forventer?
- Ja, det gjør vi. Vi får veldig flinke medarbeidere, og det er gøy å se hvordan de utvikler seg. Alle som har fått tilbud om jobb har takket ja. Vi gir ingen garanti om jobb, men i og med at vi bruker så mye tid og energi på opplæring, ville det ha vært bortkastet ikke å bruke dem etterpå, avrunder avdelingslederen.

- Elever som går på VG2 Industri vil jo vanligvis bli industrimekanikere. For de som ikke får lærlingeplass er alternativet da produksjonsteknikkfaget, som er et veldig allsidig fag, forteller Terje Skarsvåg, daglig leder ved opplæringskontoret OK Industri i Østfold. Han minner om at det er hele 25 fag å velge mellom på VG2 Industri. Kanskje ikke så rart da at både lærere og elever mister oversikten. Det var i forbindelse med det nye Kunnskapsløftet i 2006 at faget Fagoperatør kjemisk/teknisk byttet navn til produksjonsteknikkfaget.

Tverrfaglig

- Mange lærere vet mye om vedlikeholdsdelen i fagene, men lite om selve produksjonen. Her i Østfold har vi av den grunn hatt en kampanje i forhold til lærerne om nettopp produksjonsteknikkfaget. Og nå merker vi også at næringsmiddelindustrien begynner å få øyene opp for faget. De innser at de trenger folk som kan optimalisere prosesser. Om man lager pølser, infusjonsvæske eller plastdeler, spiller ingen rolle. Kunnskaper om produksjonsprosessen, innstilling av maskiner for å få produksjonslinja til å ha mest mulig oppetid og kortest mulig stans, og kunne stoppe anlegget før ting ryker, det er nettopp der produksjonsteknikkeren kommer

inn. Lærlingene ved Fresenius Kabi i Halden bygger nå til og med om på produksjonslinjene, forklarer Skarsvåg.

- Hvordan er interessen for dette faget?

- Ikke så stor, fordi man kan rett og slett for lite om faget i skolen. Derfor prøver vi nå å få opp interessen. Det er som nevnt et veldig allsidig og tverrfaglig fag som både handler om automatisasjon, vedlikehold, produksjon, dokumentasjon og kvalitet. For tiden har vi elleve lærlinger i faget her i Østfold, fordelt på fire bedrifter. Så langt har vi ikke opplevd noe frafall blant lærlingene.

-Produksjonsteknikkfaget er et veldig tverrfaglig og allsidig fag, sier Terje Skarsvåg, daglig leder ved opplæringskontoret OK Industri i Østfold. Foto: OK Industri

Gode jobbmuligheter

- Hvem vil du si at faget passer for?
- Man må ha praktisk sans, like å jobbe selvstendig, være nøyaktig, like å få maskiner til å fungere optimalt og yte høy kvalitet hele tiden i alle deler, og kunne forutse hva som kan skje i løpet av produksjonsprosessen.
-Og jobbmulighetene?
-De er veldig gode. Fagbrev i produksjonsteknikkfaget kan brukes i mange ulike bedrifter, alt fra produksjon av pappesker til kjøttkaker. Faget har et veldig bredt nedslagsfelt, og det er en stor fordel, sier Skarsvåg

HVA ER PRODUKSJONSTEKNIKK?

Produksjonsteknikkfaget på VG3 skal legge grunnlag for yrkesutøvelse innen framstilling av produkter i prosess-, metallurgi- og vareproduksjonsbedrifter. Faget skal bidra til kompetanse i styring og drift av produksjonsmaskiner og utstyr og sammenstilling av produkter. Det skal også bidra til å ivareta krav til høy effektivitet, stabil produktkvalitet og bruk av automatiserte produksjonsmetoder.

Lærlingen i faget skal utvikle kompetanse i drift av operative arbeidsprosesser, få kompetanse i

framstilling av produkter og styring av prosesser fra råmateriale til sluttprodukt. Lærlingen skal utvikle forståelse for samspillet mellom mekanisk oppbygging, mekanisk regulering og elektronisk styring. Videre skal opplæringen fremme omstillingsevne med vekt på fleksibilitet, effektivitet og vurdering av kvalitet. Opplæringen omfatter også forebyggende vedlikehold knyttet til maskiner og anlegg, og bruk av teknisk dokumentasjon som grunnlag for planlegging, produksjon og vedlikehold.

(F.V.) Minh Pham Duc, Bang Le Vien Ngoc, og lærer Quoc Dinh Tan viser elev Curng Pham Viet og klassen hvordan å sveise.

KJÆRKOMMEN TILPASSET OPPLÆRING I VIETNAM

FRA LØSARBEIDER TIL FAST JOBB...

TEKST OG FOTO:
ANDREAS BJØRNSON

Noen heldige elever får nå tilpasset opplæring som ikke bare gir enkeltvis kontrakter på oppdrag, men fast jobb. Norske prosjekter fører til «klasseforskjell» etter utdanningen elevene får. Lærerne får også lære mer noen steder i Vietnam. Gevinsten er også kvalifiserte arbeidere på norske fabrikker. Vi har besøkt en av dem.

Yrkesskolen i landsbyen Ninh Hiệp ligger en times kjøring fra havne- og feriebyen Nha Trang i Vietnam. Skolen har de fleste yrkesfag slik vi kjenner dem i Norge, inkludert regnskap, tekstilfag, turisme og design. Det vanligste er at elevene går tre år. Men utdanningen treffer ikke alltid behovet vestlig eide fabrikker har for arbeidskraft.

Det henger sammen med en veldig tydelig kulturforskjell. Selv om Vietnam likner på Norge med lang kyststirpe, og et veldig stort naboland, er Vietnam i en annen verden som ikke heter Skandinavia, men Asia. Derfor har Norge gått inn med et tilbud som har blitt veldig populært.

Vi besøker i en landsbyen med omland

der befolkning trolig ikke har inntekt som matcher gjennomsnittet i Vietnam, på cirka 45 kroner. 1 200 elever går på den statlige skolen som ligger fint til, både sentralt, og med landlige omgivelser.

– Populært

Bang Le Vien Ngoc er i skolens ledelse og opplyser at den tilpassede opplæringen

varer mellom tre og 12 måneder.

– Skolen tilbyr tilpasset opplæring i samarbeid med flere typer bedrifter med norske eiere. Tilbudet er veldig populært blant elevene og blir verdsatt av skolens ansatte. Utplassering i bedrifter gir mer og praksis og viktig kunnskap, sier han.
– Utenlandske firma er populære arbeidsplasser og vi har tillit til kunnskapen de bringer oss. Vi samarbeider særlig om å lære mer HMS, utdyper Ngoc.

Stolt folk

Nettop helse, miljø og sikkerhet er rett og slett helt ukjent for de fleste voksne i Vietnam. Over alt kuttes det stål uten hørselvern og briller. Bruk av hjelm og hansker er omtrent fraværende i storbyen, som på landet. Dette henger

Norsk-vietnamesiske Minh Pham Duc legger til rette for nyansatte Hoai Nguyen ved Steinsviks nye fabrikk.

Spesialopplæringen fungerer godt kan Bjørnar Apeland konstatere, også blant elektromontørene til Steinsvik Group.

kanskje sammen med at både familie- og yrkesstolthet er utbredt blant vietnameserne.

Lærer Vu Luory Ciry fremholder at skolen har avtaler med flere norske bedrifter.

– Vi er stolte over kvaliteten vi får lære og vi setter pris på de gode resultatene samarbeidet gir. Flinker elever som får seg jobb etter ekstra-kursene gir skolen god omtale og godt renommé.

En klasse sitter på avstand og ser på når en og en elev får prøver å sveise under instruksjon fra en lærer. I et annet verksted, som også brukes som klasserom, har en annen klasse grunnleggende opplæring i bruk av hansker, sveisemaske og hvordan man holder sveisetråden mot metallet.

I et tredje klasseverksted står avanserte cnc-maskiner. Noen elever tegner og konstruerer på papir. På elektro står oscilloskopene klare til å måle fasevinkler og annet for elever som enten har vanlig utdanning, eller tilpasset med penger fra Norge.

Lærer lærerne

Som nevnt er Vietnam svært forskjellig fra norsk standard. Kulturforskjellene kan kalles enorme i flere sammenhenger.

Hoai Nguyen (20) har fått seg jobb etter den ettertraktede spesialopplæringen, og fast jobb var ikke hva han ventet da han startet på skolen i Ninh Hiệp. Han har hoppet en klasse opp i yrkeslivet sitt. Han gikk i tre intensive måneder. For den norske fabrikk han fikk opplæringen av, og jobb hos for ni måneder siden hadde det travelt med å få tak i arbeidere med rett kompetanse.

– Jeg er nå med-sensor for de som avlegger våre tester for å få seg jobb her. Jeg har også vært tilbake på skolen og lært opp lærere. Og jeg hjelper til med å plukke ut elevene som får begynne på den tilpassede opplæringen min bedrift tilbyr. Nguyen sveiser på det som skal bli elektriske bokser av stål til oppdrettsnæringen i Norge.

Han har blitt så flink at kollegene i Steins-

vik Group mener han sveiser så godt som en robot.

Båtflyktning

For på industriområdet i Khanh Hoa utenfor Nha Trang holder norske Steinsvik Group hus i flunkende ny fabrikk. Her får arbeiderne lunsj i en kantine fri for smuss og dårlig luft. Også i kantinen er alt er rent og nytt, langt bedre enn gjennomsnittlige forhold ellers i Asia. Ett år har gått siden fabrikkene sto ferdig, dels med hjelp fra norsk-vietnameseren Minh Pham Duc, fra Kopervik ved Haugesund.

– Vi måtte skaffe flere kvalifiserte arbeidere for å øke produksjonen. Det var ikke nok å bygge fabrikkene, sier han som kom til Norge i 1986 som båtflyktning fra Vietnam.

Duc forklarer at til sammen 16 sveisere, maskinarbeidere og elektromontører har fått den spesielle opplæringen.

Vi forstår at han har vært en nøkkelperson fordi han kan språket, forstår mye av kulturen og har erfaring fra både Vietnam og Norge.

Norsk fabrikk

Bjørnar Apeland er administrerende direktør for Steinsvik i Nha Trang, der foreløpig 40 arbeidere er i sving i tre skift. Apeland har fått flyttet mye av bedriftens produksjon av deler, og familien til det tropiske landet.

– Opplæringen som er tilpasset vår produksjon er både teoretisk og praktisk. Skolene her har ikke flust med moderne moderne utstyr, og vi får lært opp lærerne slik at alt henger sammen med hva vi vil ha og trenger. Vi betaler skolen litt for hver elev som blir tatt inn i bedriften, sier han fornøyd.

– Det er best for oss å få nyutdannede unge folk inn i vår produksjon for de lærer lett det vi trenger. Intensiv kursing er også

bedre enn om de skulle lære bare med erfaring fra produksjonen vår. Hos oss får de fast jobb, mens mange av de ville måttet gått fra kontrakt til kontrakt ellers.

Apeland forklarer om HMS, at særlig godt voksne, men også bedriftens fagarbeidere må bruke lang tid for å forstå «fenomenet.»

– Vi spør om de har lyst til å ha hørsel om 10 år, og om de vil ha en rygg som virker om noen år. Mange sitter fortsatt på huk på gulvet, for slik er det i Vietnam. Men vi har ISO-sertifisering i Norge og dette gjenspeiles også ved fabrikkene her.

Apeland medgir at de har planer om å utvide med en større gruppe utviklere på data, og kanskje flere produksjonshaller.

– Her er det ikke noen lik rett til utdanning eller garanti for å få plass på videregående skole. Derfor gir samarbeidet en vann-vinn-situasjon for alle parter.

Etisk handel?

I Norge arbeider Regjeringen for å få til en frihandelsavtale som vil gjøre det lettere for handel mellom Vietnam og Norge. Kritikere vil ha det til at arbeidere utnyttes.

En rekke fagforbund og organisasjoner i Norge står bak Handelskampanjen. De mener ubegrenset frihandel og frie kapitalbevegelser forsterker skjevhetene i verdens økonomi, så det handler om hvilken politikk Norge skal føre med utlandet.

– Vi velger å gi våre ansatte helseforsikring selv om det ikke er påbudt. De som ikke kan ta bussen vi stiller til disposisjon, får penger til å dekke noe av drivstoffet på skuterene. On noen her får barn, eller mister noen i sin nærmeste familie gir vi også pengetilskudd, fastslår Apeland. Han gjentar også at HMS-rutinene følges så langt de vietnamesiske arbeiderne lar seg påvirke til å følge instruksene.

Bjørnar Apeland i Steinsvik Group tilbyr spesialopplæring for å få mange nok arbeidere, i et samarbeid mellom Norge og Vietnam

MAT & DRIKKE

PORCHETTA – ET SMAKSRIKT ALTERNATIV TIL RIBBE

I Italia har porchetta, som er en urtefylt rullade av pattegris i utgangspunktet, et solid rotfeste på middagsbordet gjennom 2000 års historie. Rundt om i Italia er det hver sommer matfestivaler som hyller porchettaen. *Porchetta in Piazza.*

Til hverdags kan man finne «porchetta-bilen» i noen landsbyer, dette er et rulende gatekjøkken som selger porchetta som snacks i brød eller man kan kjøpe med seg hjem for å servere til middag. Porchetta er med andre ord en allsidig matrett som kan serveres til alle slags anledninger, det er tilbehøret som varieres. Og jeg har en sterk mistanke om at hver familie har «sin» spesielle variant, det må ikke nødvendigvis være en fastlåst fasit på hva man skal rulle inn i kjøttstykket. Så da er det bare å slå seg løs med de smakene man selv liker? Jeg valgte å bruke persille, basilikum, rosmarin, hvitløk og sjalottløk som fyll i tynnribbe. Som tilbehør tok jeg sjansen på rotgrønnsaker med tørket aprikos og tradisjonell norsk rødkål. Innrømmer gladelig at lukten i huset var så god at tennene løp i vann lenge før jeg fikk maten på tallerken.

PORCHETTA PÅ MITT VIS

(8 porsjoner)

1 tynnribbe på 3-4 kg
4 ss finhakk basilikum
4 ss finhakk bladpersille
1 ss finhakk rosmarin
3 fedd finhakk hvitløk
3 stk finhakk sjalottløk
Finrevet skall av 1 sitron
Ca. 1 ss. havsalt, grovkvernet pepper,
god olivenolje og kjøkkenhyssing.
2 dl hvitvin eller eplejuice

Tilbehøret:

1 løk
2 skiver kålrot
3 stk. gulrøtter
1 stk. hvitløk
50 g tørka aprikos

- Sett ovnen på 225 grader
- Fjern beina fra ribba og legg de i ovnsformen du skal steke rullen i.
- Rut svoren
- Bland urtene sammen med løk, sitronskall og hvitløk.
- Legg ribben med svoren ned og gni havsaltet inn i overflaten og fordel urteblandingen jevnt over. Kvern pepper over.

- Rull ribben sammen med svoren ut og surr med hyssing
- Gni salt og godt med olivenolje inn i svoren
- Legg rullen med skjøten ned oppå beina i formen, ha i hvitvin eller eplejuice
- Sett rullen inn i ovnen og skru ned temperaturen til 180 grader (steketiden er ca. 2,5 timer eller til kjernetemperaturen er 72 grader)

Etter en time:

- Vask og del opp grønnsakene i like store biter
- Del hvitløksfeddene og aprikosene i to

TEKST OG FOTO:
JANNE HVITSAND SOLSTAD

RØDT I GLASSET – EN ITALIENER OG EN FRANSK

Som seg hør og bør til god mat, må man ha godt drikke til. Det er en tradisjon nå at jeg stikker innom vinmonopolet i Vestby og ber de flinke folkene der om hjelp til å plukke ut to gode viner til maten jeg skal lage. Dette er alltid både hyggelig og interessant, knakende dyktige i sitt fag er de.

Jeg ble ikke overasket over at vi havnet ved hyllene til Italia og en Ripassovin fra Veneto, Valpolicella. Ripasso er en metode som benyttes i Veneto som i korte trekk går ut på at vinen gjæres sammen med gjæringsrester fra en amaronevin som igjen er gjæret på tørkede druer. Dette gjør vinene smaksrike og ofte en aroma av modne bær og tørket frukt. De er ofte alkoholsterke viner, noe som gjør at den egner seg godt til fete matretter. Den andre vinen ble er rødvin fra Côtes du Rhône, Frankrike. Det skurra en smule i matsjela mi å ta med meg en fransk vin til en så tradisjonell Italiensk rett, men jeg fant det verdt å prøve etter overbevisende tale fra eksperten på vinmonopolet.

TIL MATEN

Italieneren har en dyp rød farge, aroma er sterkt preget av «varm» og moden frukt. Smaken er sødme-fylt med toner av solbær, rosiner og urter. Lang etter-smak med en anelse bitter undertone. Sammen med maten harmonerer den godt til de fleste elementene i retten, sammen grønnsakene og de tørkede aprikosene ble vinen en tanke syrlig. Alt i alt en meget god vin som komplementerer maten godt.

Rhonevinen har en dyp blårød farge, lukten gir en svak aroma av fuktig kjeller, blomster og krydder. Smaken er ung og sammensatt med preg av krydder og mørke bær. Lang og fast ettersmak. Sammen med maten harmonerer vinen meget godt og gir måltidet en god helhet.

Det er ikke lett å kåre en vinner av disse to, begge er veldig gode viner til denne type mat. Uavgjort er kjedelig, så jeg holder en liten knapp på Dom. D'Andèrzon selv om den er fransk.

OM VINENE

Kilde: www.vinmonopolet.no

Corte Giara Valpolicella Ripasso 2011

Varenummer: 2000601.

Basisutvalg. Kr 149,90

Karakteristikk:

Fylde: ● Friskhet: ● Garvestoffer: ●

Land/ distrikt: Italia, Veneto, Valpolicella

Produsent: Corte Giara

Druer: Corvina 50%, Rondinella 45%,
Molinara 5%

Innhold: Alkohol 13,50% Sukker: 2,00 g/l

Syre: 5,50 g/l

Metode: 12 md. fatlagring og 4 md.

flaskemodning før salg.

Dom. d'Andèrzon 2013

Varenummer: 3133701.

Basisutvalg. Kr 159,90

Karakteristikk:

Fylde: ● Friskhet: ● Garvestoffer: ●

Land/ distrikt: Frankrike, Rhône Sør,
Côtes du Rhône

Produsent: Vign. d'Eztezargues

Druer: Syrah 100%

Innhold: Alkohol 14,50% Sukker: 2,40 g/l

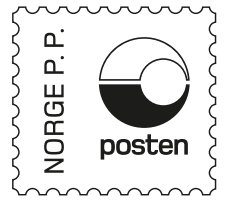
Syre: 4,90 g/l

Metode: Tradisjonell vinifikasjon i stål-
tanker, tappet ufiltrert.

• Legg dette i forma sammen med porchettaen og la det steke med den siste tiden, vend et par ganger. Når du tar porchettaen ut av ovnen bør du la den hvile i 15 minutter før du deler den opp. Ta grønnsakene ut av formen og sil av kraften som er igjen i formen. Ha litt vann i formen og sett den inn i ovnen igjen og kok ut de godsakene som sitter igjen. Bland sammen med sjyen du silet ut av formen. Dette er god saus i seg selv, og veldig godt som basis i en klas-sisk brun saus om du ønsker å lage det. Server sammen med ovnsbakte mandel-poteter og rødkål.

Ønsker dere alle en fin førjulstid, en riktig god jul og et alle tiders godt nytt år.

Matglad hilsen fra
Janne Hvitsand Solstad
Faglærer restaurant og matfag, Vestby vgs

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
NO-0134 Oslo

Les YRKE digitalt

1. Gå inn på udf.no/yrke-eblad
2. Velg utgave
3. God lesing!